

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД

за результатами вивчення судової практики
вирішення КГС ВС спорів, пов'язаних з обігом
цінних паперів та реалізацією прав,
які підтверджуються цінними паперами

Рішення, внесені до ЄДРСР за 2021 рік

Зміст

Вступ	6
Розділ I. Підвідомчість справ	7
1.1. Спир про стягнення коштів за договором купівлі-продажу пайових цінних паперів, який ґрунтується на цивільно-правових угодах та не виникає з корпоративних правовідносин, розглядається за правилами цивільного судочинства	7
1.2. Якщо позов про визнання недійсним договору дарування акцій не направлений на захист корпоративних прав позивача, а направлений на захист його прав як стягувача у виконавчому провадженні, а також те, що сторонами оспорюваного правочину є фізичні особи і правовідносини сторін спору не мають ознак господарсько-правових, його розгляд має здійснюватися за правилами цивільного судочинства	10
Розділ II. Щодо обрання способу захисту	12
2.1. Якщо проведення повторного аукціону з продажу пакета акцій є неможливим, зобов'язання щодо його поновлення є неналежним способом захисту порушеного права	13
2.2. У випадку непередання депозитарною установою, яка припинила свою діяльність, бази даних рахунків у цінних паперах емітента, проведення безумовної депозитарної операції з переказу цінних паперів є ефективним способом захисту його права власності	15
2.3. Враховуючи недійсність правочину купівлі-продажу цінних паперів та наявність підстав про витребування акцій, проведення безумовної депозитарної операції списання акціє є ефективним способом захисту позивача	16
Розділ III. Забезпечення позову	18
3.1. Застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення за векселем на підставі виконавчого напису нотаріусу та встановлення заборони на здійснення виконавчих дій є адекватним та ефективним способом забезпечення позову	18
3.2. Щодо забезпечення позову, який привів до подвійного арешту цінних паперів	20
3.3. Забезпечення позову до пред'явлення позову про визнання протиправними дій та визнання результатів аукціону з продажу пакету акцій недійсними	21

Розділ IV. Спори, пов'язані з купівлею-продажем цінних паперів	25
4.1. Щодо стягнення заборгованості згідно з договором купівлі-продажу цінних паперів та строків проведення товариством розрахунку за акції	25
4.2. Виконання зобов'язання за договором на брокерське обслуговування щодо замовлення на купівлю цінних паперів	27
4.3. Щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів	28
4.3.1. Вирішуючи спори про визнання правочинів недійсним договором купівлі-продажу цінних паперів, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків	27
4.3.2. Визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій, укладеного з порушенням переважного права	32
4.3.3. Визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладеного виконавчим органом ТОВ з перевищенням повноважень, визначених статутом товариства, зокрема, без прийняття відповідного рішення загальними зборами учасників товариства	35
4.3.4. Фіктивність договору купівлі-продажу цінних паперів	36
4.3.5. Визнання фраздаторним договору купівлі-продажу цінних паперів	39
4.3.6. Удаваний договір купівлі-продажу цінних паперів	42
4.3.7. Визнання недійсним договору купівлі-продажу іменних акцій, укладеного з особою (директором), що не мала повноважень на їх відчуження	46
Розділ V. Захист прав, що впливають з акцій	52
5.1. Витребування із чужого незаконного володіння простих іменних акцій, тобто цінних паперів, які посвідчують майнові права позивача щодо АТ	52
5.2. Щодо визнання права власності на цінні папери	56
5.3. Арешт на цінні папери або інше обмеження прав на цінні папери конкретного власника, в разі накладення (встановлення) за рішенням суду, повинен скасовуватися (знятатися) за рішенням суду	59
5.4. Про визнання припиненим зобов'язання за договором з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції	62
5.5. Щодо процедури сквіз-ауту (примусового викупу акцій міноритарних акціонерів), передбаченої статтею 652 Закону України "Про акціонерні товариства"	64
Розділ VI. Спори, пов'язані з обігом векселів	66
6.1. Стягнення заборгованості за неоплаченими векселями	66

Розділ VII. Облігації	68
7.1. Щодо сплати відсоткового доходу за облігаціями	68
7.2. Визнання припиненим зобов'язання щодо сплати відсоткового доходу за облігаціями відповідно до статті 601 ЦК України та статті 46 Закону України "Про гарантування вкладів фізичних осіб", у редакції, чинній на дату вчинення одностороннього правочину (відступ від правового висновку ВС)	69

Перелік уживаних скорочень:

АТ	– акціонерне товариство
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ДКЦПФР	– Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
ЄДРСР	– Єдиний державний реєстр судових рішень
ЗАТ	– Закрите акціонерне товариство
КБ	– Комерційний банк
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
МН	– Мале підприємство
НБУ	– Національний банк України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
ПрАТ	– Приватне акціонерне товариство
ПАТ	– Публічне акціонерне товариство
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМУ	– Фонд державного майна України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

Вступ

Цінні папери – документи, які засвідчують зобов'язальні відносини між особою, яка їх видала, та особою, яка є їхнім власником. Ринок цінних паперів (фондовий ринок) – це частина ринку капіталів, де здійснюється емісія, купівля і продаж цінних паперів, він є важливою складовою фінансового ринку, який охоплює частину кредитного ринку і повністю ринок інструментів власності. Фондовий ринок виступає засобом забезпечення нормального функціонування всіх галузей економіки. Проведення економічних і правових реформ в Україні потребує виявлення та осмислення специфіки українського законодавства про фондовий ринок і практики його застосування саме в розрізі судового захисту.

Тож на виконання пункту 2.12 другого розділу Плану роботи Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду на 2022 рік з метою виявлення у судовій практиці складних і неоднозначних питань вирішення спорів, пов'язаних з обігом цінних паперів та реалізацією прав, які підтверджуються цінними паперами, у тому числі неоднакового застосування господарськими судами норм матеріального та процесуального права, аналізу причин скасування таких судових рішень під час їх апеляційного і касаційного переглядів *робоча група у складі в. о. секретаря судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС, судді Олександра Баранця – керівника робочої групи, начальника управління забезпечення роботи названої судової палати Дмитра Умрихіна та головного спеціаліста зазначеного управління Інни Криштак* – здійснила вивчення та узагальнення судової практики вирішення господарськими судами згаданих спорів.

Висновки, одержані за результатами такого аналізу, стануть основою для виправлення помилок, допущених під час розгляду зазначених справ, а також прикладом правильного й однакового застосування господарськими судами норм права для подальшого вдосконалення діяльності судів у цій сфері правовідносин.

Розділ I. Підвідомчість справ

Згідно з частиною першою статті 20 ГПК України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці; справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів; справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах; справи у спорах щодо цінних паперів, в тому числі пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають з них, емісією, розміщенням, обігом та погашенням цінних паперів, обліком прав на цінні папери, зобов'язаннями за цінними паперами, крім боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах, тощо.

Юрисдикційність спору залежить від характеру спірних правовідносин, правового статусу суб'єкта звернення та предмета позовних вимог, а право вибору способу судового захисту належить виключно позивачеві.

Ознаками господарського спору, підвідомчого господарському суду, є, зокрема: участь у спорі суб'єкта господарювання; наявність між сторонами господарських відносин, урегульованих ЦК України, ГК України, іншими актами господарського та цивільного законодавства, і спору про право, що виникає з відповідних відносин; наявність у законі норми, яка передбачає вирішення спору господарським судом; відсутність у законі норми, що встановлює вирішення такого спору судом іншої юрисдикції. При цьому фізична особа може звернутися з позовом до господарського суду, якщо розгляд такого спору в господарському суді передбачено ГПК України чи відповідним законом.

1.1. Спір про стягнення коштів за договором купівлі-продажу пайових цінних паперів, який ґрунтується на цивільно-правових угодах та не виникає з корпоративних правовідносин, розглядається за правилами цивільного судочинства

Постанова КГС ВС від 10.06.2021 у справі № 910/7223/18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97868550>

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ КБ про стягнення з урахуванням заяви про зменшення розміру позовних вимог 810 000 грн заборгованості, 36 000 грн 3 % річних, 36 000 грн інфляційних втрат, 37 100 грн пені. Позов обґрунтовано тим, що відповідач не виконав умови договору купівлі-продажу цінних паперів від 06.03.2014, не сплатив грошові кошти позивачу, право вимоги яких він набув на підставі договору про відступлення права вимоги від 11.10.2016. ПАТ КБ звернувся до суду із зустрічною позовною заявою до особи-1, ТОВ та Компанії про визнання недійсним договору купівлі-продажу пайових цінних паперів від 06.03.2014, укладеного між ТОВ та ПАТ КБ та визнання недійсним договору комісії від 17.02.2014, укладеного між Компанією та ПАТ КБ.

В обґрунтування зустрічного позову банк зазначив, що в порушення статті 1011 ЦК України та Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами, затверджених рішенням ДКЦПФР № 1449 від 12.12.2006, за умовами договору купівлі-продажу цінних паперів банк зобов'язався оплатити цінні папери, придбані для Компанії, власними коштами. На переконання банку така умова впливала з положень договору комісії від 17.02.2014, примірник якого у банку відсутній. Також банк зазначив, що спірні договори суперечать приписам статті 52 Закону України "Про банки і банківську діяльність", оскільки договір купівлі-продажу цінних паперів є таким, що укладений пов'язаними з банком особами на умовах більш сприятливих, ніж для інших осіб, оскільки цінні папери набуті за цим договором за завищеною ціною.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, первісний позов задоволено частково. Стягнуто з ПАТ КБ на користь особи-1 вартість цінних паперів у розмірі 810 000,00 грн, 3 % річних у розмірі 36 000,00 грн, інфляційної складової боргу у розмірі 36 000,00 грн, судовий збір у розмірі 13 230,00 грн. У задоволенні іншої частини первісного позову відмовлено. Також суди дійшли висновку про необґрунтованість та недоведеність зустрічних позовних вимог, тому у задоволенні зустрічного позову відмовлено повністю. Судові рішення мотивовані невиконанням ПАТ КБ зобов'язання з оплати відчужених особою-1 цінних паперів.

Переглядаючи судові рішення в частині первісного позову, КГС ВС, зокрема, зазначив таке. При визначенні предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі. Юрисдикційність спору залежить від характеру спірних правовідносин, правового статусу суб'єкта звернення та предмета позовних вимог, а право вибору способу судового захисту належить виключно позивачеві.

Як вбачається із судових рішень у справі № 757/39672/17-ц, у липні 2017 року особа-1 звернулася до суду в порядку цивільного судочинства з позовом, в якому також просила стягнути з ПАТ КБ на її користь грошові кошти за цим же договором купівлі-продажу пайових цінних паперів від 06.03.2014, укладеним між ТОВ та ПАТ КБ. ВП ВС у постанові від 27.03.2019 у справі № 757/39672/17-ц, визначаючи підсудність указаної справи, врахувала, що договір купівлі-продажу належних позивачу акцій від 06.03.2014 укладено між ТОВ та ПАТ КБ, у якому ТОВ діяло на підставі укладеного з особою-1 договору комісії від 06.03.2014.

ВП ВС звернула увагу на те, що предметом спору є вимоги про стягнення грошових коштів за договором купівлі-продажу пайових цінних паперів, за яким позивач набув право вимоги на підставі укладеного з ТОВ договору про відступлення права вимоги від 11.10.2016. За висновками ВП ВС такі позовні вимоги особи-1 про стягнення коштів ґрунтуються на цивільно-правових угодах, а не виникають з корпоративних правовідносин, тому спір має розглядатися за правилами цивільного судочинства.

У цьому випадку ВП ВС викладено висновок щодо юрисдикції суду при розгляді заявленого особою-1 до ПАТ КБ позову про стягнення грошових коштів за договором купівлі-продажу пайових цінних паперів, за яким позивач набув право вимоги на підставі укладеного з ТОВ договору про відступлення права вимоги. З огляду на зазначений висновок даний спір слід розглядати за правилами цивільного судочинства, оскільки позовні вимоги особи-1 ґрунтуються на цивільно-правових угодах.

Підстав відступати від цих висновків КГС ВС не знайшов.

КГС ВС звернув увагу, що відповідач при розгляді справи в господарському суді першої інстанції подавав до суду клопотання про закриття провадження у справі в частині первісного позову, обґрунтовуючи його тим, що за висновками ВП ВС, викладеними у постанові від 27.03.2019 у справі № 757/39672/17-ц, даний спір належить до юрисдикції загальних судів та повинен розглядатися в порядку цивільного судочинства. 21.01.2020 господарським судом протокольною ухвалою відмовлено у задоволенні клопотання про закриття провадження у справі без наведення мотивів і обґрунтувань такої відмови. З постанови апеляційного господарського суду у даній справі вбачається, що АТ КБ у апеляційній скарзі також зазначав про те, що даний спір не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства, проте цим доводам апеляційним господарським судом не було надано оцінки.

Враховуючи позицію ВП ВС у справі № 757/39672/17-ц, зважаючи на викладені обставини, характер спору, суб'єктний склад учасників правовідносин та предмет спору, КГС ВС дійшов висновку, що первісний позов не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства та має розглядатися в порядку цивільного судочинства, а оскаржувані судові рішення в частині первісного позову підлягають

скасуванню із закриттям провадження у справі, в частині зустрічного позову постанову та рішення судів попередніх інстанцій скасовано з передачею справи на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

1.2. Якщо позов про визнання недійсним договору дарування акцій не направлений на захист корпоративних прав позивача, а направлений на захист його прав як стягувача у виконавчому провадженні, а також те, що сторонами оспорюваного правочину є фізичні особи і правовідносини сторін спору не мають ознак господарсько-правових, його розгляд має здійснюватися за правилами цивільного судочинства

Постанова КГС ВС від 10.11.2021у справі № 910/6503/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101027381>

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до особи-2 та особи-3 про визнання недійсним договору дарування простих бездокументарних іменних акцій від 06.03.2019, укладеного між особою-2 та особою-3, та застосування реституції за недійсним договором. Позов обґрунтовано тим, що спірний договір дарування був укладений з метою унеможливити в подальшому виконання рішення районного суду у цивільній справі № 757/55453/18-ц.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено у відкритті провадження.

КГС ВС, залишаючи судові рішення попередніх судових інстанцій без змін, зазначив, що господарські суди виходили з того, що:

- заявлений спір ґрунтується на правовідносинах, направлених на захист прав позивача як стягувача у виконавчому провадженні щодо майна особи-2, яким вона розпорядилась, відчуживши його іншій фізичній особі – особі-3, крім того сторонами оспорюваного правочину є фізичні особи, а правовідносини сторін не мають ознак господарсько-правових;
- характер і предмет спору свідчать про те, що інтерес позивача не пов'язаний з набуттям ним "прав із акції" відносно емітента – ПАТ, а з необхідністю відновити становище, яке існувало до зловживання особою-2 належними їй цивільними правами з наміром уникнути відповідальності за грошовими зобов'язаннями перед позивачем;
- немайновий спір між фізичними особами у спорі, рішення якого при задоволенні позову не передбачає передачі корпоративних прав, часток, паїв чи акцій позивачу, не належить до спорів, які розглядаються у порядку господарського судочинства, і має розглядатися за правилами цивільного судочинства.

У справі № 927/90/19 ВП ВС дійшла висновку, що вимоги про визнання недійсним правочину, який підтверджує факт відчуження Півнем М. О. корпоративних прав у ТОВ на користь Півень Н. І. обґрунтовані тим, що зазначений 10 2021 р

правочин спрямований на ухилення відповідача від виконання судового рішення у справі № 927/313/18; позивач не є учасником ТОВ та не має на меті отримати частку Півень М. О. у товаристві з метою участі в управлінні та діяльності цієї юридичної особи, адже його вимоги спрямовані до відповідача саме як до боржника у зобов'язальних відносинах; заявлений позов не направлений на захист корпоративних прав позивача, а направлений на захист його прав як стягувача у виконавчому провадженні; сторонами оспорюваного правочину є фізичні особи, а правовідносини сторін спору не мають ознак господарсько-правових. Враховуючи викладене, ВП ВС дійшла висновку, що такий спір не містить ознак корпоративного і має здійснюватися за нормами ЦПК України.

Правовідносини у справі № 927/90/19 та у справі, що переглядається, є подібними. Це підтверджується ухвалою ВП ВС від 27.10.2021 у цій справі.

Отже, враховуючи висновки ВП ВС, викладені у названій справі, та встановлені судами попередніх інстанцій обставини про те, що заявлений позов не направлений на захист корпоративних прав позивача, а направлений на захист його прав як стягувача у виконавчому провадженні, а також те, що сторонами оспорюваного правочину є фізичні особи, і правовідносини сторін спору не мають ознак господарсько-правових, КГС ВС визнав, що суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов правомірного висновку про відмову у відкритті провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 175 ГПК України.

Розділ II. Щодо обрання способу захисту

Способи захисту цивільного права чи інтересу – це закріплені законом матеріально-правові заходи охоронного характеру, за допомогою яких проводиться поновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав, інтересів і вплив на правопорушника (пункт 5.5 постанови ВП ВС від 22.08.2018 у справі № 925/1265/16). Інакше кажучи, це дії, спрямовані на попередження порушення або на відновлення порушеного, невизнаного, оспорюваного цивільного права чи інтересу. Такі способи мають бути доступними й ефективними (пункт 14 постанови ВП ВС від 29.05.2019 у справі № 310/11024/15-ц та пункт 40 постанови ВП ВС від 01.04.2020 у справі № 610/1030/18).

Застосування конкретного способу захисту цивільного права або інтересу залежить як від змісту права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорення та спричиненим цими діями наслідкам. Поняття "ефективний засіб" передбачає запобігання порушенню або припиненню порушення, а також самовстановлення механізму відновлення, поновлення порушеного права. Причому ефективний засіб – це запобігання тому, щоб відбулося виконання заходів, які суперечать Конвенції, або настала подія, наслідки якої будуть незворотними (рішення ЄСПЛ від 31.07.2003 у справі "Дорани проти Ірландії" (*Doran v. Ireland*)).

Ефективність означає як попередження стверджуваного порушення чи його продовження, так і надання відповідного відшкодування за будь-яке порушення, яке вже відбулося (рішення ЄСПЛ від 26.10.2000 у справі "Кудла проти Польщі" (*Kudla v. Poland*)). У рішенні від 05.04.2005 у справі "Афанасьєв проти України" ЄСПЛ зазначав, що засіб захисту, що вимагається, повинен бути ефективним як у законі, так і на практиці, зокрема у тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або недоглядом органів влади відповідної держави.

Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах (абзац десятий пункту 9 Рішення Конституційного Суду України від 30.01.2003 № 3-рп/2003). Тож, розглядаючи справу, суд має з'ясувати: 1) чи передбачений обраний позивачем спосіб захисту законом або договором; 2) чи передбачений законом або договором ефективний спосіб захисту порушеного права позивача; 3) чи є спосіб захисту, обраний позивачем, ефективним для захисту його порушеного права у спірних правовідносинах.

Якщо суд дійде висновку, що обраний позивачем спосіб захисту не передбачений законом або договором та/або є неефективним для захисту порушеного права позивача, у цих правовідносинах його позовні вимоги не

підлягають задоволенню. Однак, якщо обраний позивачем спосіб захисту не передбачений законом або договором, проте є ефективним та не суперечить закону, а закон або договір у свою чергу не визначають іншого ефективного способу захисту, то порушене право позивача підлягає захисту обраним ним способом.

2.1. Якщо проведення повторного аукціону з продажу пакета акцій є неможливим, зобов'язання щодо його поновлення є неналежним способом захисту порушеного права

Постанова КГС ВС від 12.10.2021 у справі № 910/15138/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100395896>

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до ФДМУ про визнання недійсним наказу ФДМУ від 13.12.2018 № 1572 "Про підсумки конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій Публічного акціонерного товариства "Центренерго"; зобов'язання ФДМУ поновити конкурс з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ; зобов'язання ФДМУ визнати ТОВ учасником конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ; зобов'язання ФДМУ видати наказ про затвердження переліку потенційних покупців, яких визнано учасниками конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ, до якого включити ТОВ.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що ФДМУ протиправно не було допущено ТОВ до участі у спірному конкурсі, обставини чого встановлені судовим рішенням в адміністративній справі № 640/8328/19, відтак ФДМУ незаконно було завершено конкурс з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ, чим було порушено права та інтереси ТОВ як особи, якою було подано заяву на участь у такому конкурсі.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено. Господарські суди дійшли висновку про те, що наказ ФДМУ суперечить приписам частини другої статті 19 Конституції України, частини третьої статті 16 та пункту 5 частини третьої статті 184 Закону України "Про приватизацію державного майна" та пунктам 2.3, 6.17 Положення про порядок проведення конкурсів з продажу пакетів акцій акціонерних товариств, затвердженого наказом ФДМУ від 10.05.2012 № 639 (далі – Положення) (наявності потенційного покупця – ТОВ, правові підстави для не допуску якого до участі у спірному конкурсі були відсутні). При цьому такі висновки господарських судів мотивовано преюдиційними обставинами, встановленими в іншому рішенні Окружного адміністративного суду.

Однак КГС ВС визнав такі висновки необґрунтованими, з огляду на таке.

КГС ВС зазначив, що враховуючи предмет та підстави позову у цій справі, до предмету доказування у цій справі не входить оцінка судами питань правомірності не допуску ТОВ до участі у спірному конкурсі та правомірність чи неправомірність прийняття ФДМУ наказу від 10.12.2018 № 1558 "Щодо конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій Публічного акціонерного товариства "Центренерго". Натомість ці обставини є предметом дослідження в іншій справі в порядку адміністративного судочинства. Тим паче, як зауважувалося, обставини, встановлені в рішенні Окружного адміністративного суду, визначено судами першої та апеляційної інстанцій як преюдиційні, що свідчить про суперечливість висновку суду апеляційної інстанції щодо самостійного дослідження судом наданих сторонами доказів під час розгляду даної справи і встановлення відповідних фактів, на яких ґрунтуються позовні вимоги.

Отже, враховуючи наявність в ЄДРСР відомостей про оскарження названого рішення суду адміністративної юрисдикції, КГС ВС визнав прийнятними доводи ФДМУ про те, що суд апеляційної інстанції необґрунтовано відхилив клопотання про зупинення провадження у цій справі до набрання законної сили рішенням Окружного адміністративного суду.

Крім того, КГС ВС зазначив, що приймаючи оскаржувані судові рішення про задоволення позовних вимог, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що оскільки позивача було незаконно не допущено до участі у конкурсі з приватизації державного пакета акцій ПАТ, а конкурс був безпідставно припинений, у зв'язку з чим відбулося фактичне втручання у мирне володіння позивачем майновими правами у вигляді правомірних очікувань за відсутності ознак законності такого втручання, то ефективним способом захисту прав позивача є визнання його учасником конкурсу, скасування наказу про припинення конкурсу та поновлення припиненого конкурсу, адже саме виконання таких дій забезпечить відновлення порушених прав позивача на участь у конкурсі.

Однак судами першої та апеляційної інстанцій належно не досліджено чи вимоги позивача забезпечать поновлення його порушеного права, з огляду на неможливість станом на час розгляду судами даної справи проведення відповідного аукціону (спливу строку розміщення акцій ПАТ 30.09.2019 та строку чинності висновку про вартість державного пакета акцій ПАТ також 30.09.2019, про що встановлено судами; повернення ТОВ конкурсної гарантії у сумі 299 249 600,00 грн, згідно з наказом ФДМУ від 10.12.2018 № 1558; прийняття розпорядження Кабінетом Міністрів України від 19.08.2020 № 1021-р "Про визнання таким, що втратило чинність розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 111 "Про визначення радника для підготовки до приватизації та продажу пакета акцій публічного акціонерного товариства "Центренерго" розміром 78,289 % статутного капіталу товариства та оплати його послуг").

Також судами першої та апеляційної інстанцій належно не досліджено чи зазначені вимоги позивача, тобто обраний позивачем спосіб захисту, не суперечать закону, зокрема, Закону України "Про Фонд державного майна України", у тому числі статтям 3, 5 названого Закону, якими не передбачено тих повноважень ФДМУ, які зобов'язали здійснити суди у даній справі. Тож суди у даній справі всупереч приписам статті 19 Конституції України фактично наділили орган державної влади повноваженнями, не передбаченими чинним законодавством та зобов'язали виконати відповідні повноваження.

Разом з тим, суди попередніх інстанцій зазначили, що приписи частини третьої статті 16 та пункту 5 частини третьої статті 184 Закону України "Про приватизацію державного майна" та пункту 2.3 Положення прямо передбачали можливість проведення такого конкурсу і за наявності одного учасника. При цьому, суди дійшли висновку, що Положення та Закон України "Про приватизацію державного майна" не містять такої правової підстави для визнання конкурсу таким, що не відбувся чи неможливості проведення конкурсу як закінчення строку дії звіту про оцінку чи закінчення строку дії висновку про вартість державного пакета акцій.

Однак, дійшовши даного висновку, суди залишили поза увагою те, що пунктом 2.3 Положення передбачено можливість укладення договору купівлі-продажу пакета акцій акціонерного товариства з покупцем за наявності дійсного звіту про оцінку вартості пакета акцій станом на дату укладення договору купівлі-продажу такого пакета акцій, та не встановили чи зможе поновити своє порушене право позивач, враховуючи вимоги названого пункту Положення.

Тож суди попередніх інстанцій як одну з підстав для задоволення позову в частині визнання недійсним наказу ФДМУ зазначили те, що рішенням Окружного адміністративного суду визнано протиправним та скасовано абзац другий пункту 1 наказу ФДМУ від 10.12.2018 № 1558, за яким ТОВ не допущено до участі у конкурсі, при цьому судами не враховано, що скасування акта на підставі рішення суду означає втрату чинності таким актом з моменту набрання чинності відповідним судовим рішенням, а не з моменту прийняття акта.

Враховуючи викладене, ВС дійшов висновку про те, що касаційні скарги ПАТ та ФДМУ слід задовольнити частково, оскаржувані рішення суду першої та апеляційної інстанцій у даній справі скасувати, та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Водночас, оскільки КГС ВС направив цю справу на новий розгляд до суду першої інстанції, це не означає остаточного вирішення справи, адже за результатами нового розгляду справи фактично – доказова база в ній може змінитися.

[2.2. У випадку непередання депозитарною установою, яка припинила свою діяльність, бази даних рахунків у цінних паперах емітента, проведення безумовної](#)

депозитарної операції з переказу цінних паперів є ефективним способом захисту його права власності

Постанова КГС ВС від 04.02.2021 у справі № 910/1744/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94696447>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду до ПАТ "Національний депозитарій України", ТОВ-2 та ПАТ АБ про зобов'язання ТОВ-2 здійснити у встановленому порядку усі необхідні дії, пов'язанні із анулюванням ліцензії на здійснення депозитарної діяльності, в тому числі передачу бази даних за рахунками в цінних паперах емітента – ПрАТ, ПАТ "Національний депозитарій України", визнання права власності за позивачем на 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми загальною вартістю 119 119,00 грн; зобов'язання ПАТ "Національний депозитарій України" внести зміни до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів без розпорядження ТОВ-2 шляхом здійснення безумовної депозитарної операції: переказу цінних паперів з рахунку в цінних паперах депозитарної установи – ТОВ-2 на рахунок в цінних паперах депозитарної установи – ПАТ АБ.

Колегія суддів КГС ВС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що обраний позивачем спосіб захисту шляхом визнання права власності та зобов'язання ПАТ "Національний депозитарій України" вчинити дії з переказу цінних паперів є ефективним, оскільки забезпечить позивачу за допомогою процесуального інструменту – рішення суду, відновлення в порядку, визначеному законом, сукупності усіх правомочностей власника на 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми.

2.3. Враховуючи недійсність правочину купівлі-продажу цінних паперів та наявність підстав про витребування акцій, проведення безумовної депозитарної операції списання акціє є ефективним способом захисту позивача

Постанова КГС ВС від 30.09.2021 у справі № 910/11388/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100305932>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовом до особи-1, ТОВ-2, ТОВ-3, ПАТ АБ про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, витребування з чужого незаконного володіння 2 160 простих іменних акцій, зобов'язання ПАТ АБ провести безумовну облікову операцію списання 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що оспорюваний договір укладено внаслідок зловмисної домовленості особи-1 з колишнім директором ТОВ особою-2, який не мав повноважень на відчуження таких спірних акцій, про що особа-1 була обізнана. Також позивач зазначав, що відчуження акцій суперечить положенням абзацу

другого частини другої статті 98 ЦК України, оскільки таке рішення могло бути прийняте виключно не менш як 3/4 голосів на загальних зборах учасників товариства.

Рішенням господарського суду у задоволенні позову відмовлено повністю та скасовано заходи забезпечення позову, вжиті ухвалою господарського суду. Постановою апеляційного господарського суду, залишеним без змін КГС ВС, рішення місцевого господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позовних вимог повністю.

КГС ВС зазначив, що, враховуючи недійсність договору купівлі-продажу цінних паперів та наявність підстав для витребування акцій, беручи до уваги особливості правового регулювання депозитарного обліку щодо спірних 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, які зберігаються на рахунку в цінних паперах, відкритому в депозитарній установі (Акціонерному банку), приписи статті 6 Закону України "Про депозитарну систему України" щодо внесення змін до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів конкретного власника виключно депозитарними установами на підставі, зокрема, судового рішення, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про ефективність та правомірність обраного позивачем такого способу захисту як зобов'язання ПАТ АБ провести безумовну облікову операцію списання 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, емітованих ПАТ з рахунку у цінних паперах, відкритому на ім'я ТОВ-2 в ПАТ АБ, та зарахувати їх на рахунок у цінних паперах, відкритий в депозитарній установі ТОВ-3 на ім'я ТОВ-2, оскільки задоволення такої вимоги забезпечить повне відновлення прав сторони.

Розділ III. Забезпечення позову

Статтею 136 ГПК України встановлено, що господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених статтею 137 цього Кодексу заходів забезпечення позову. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Слід зазначити, що господарський суд, вирішуючи питання про забезпечення позову, має здійснити оцінку обґрунтованості доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням: розумності, обґрунтованості й адекватності вимог заявника щодо забезпечення позову; забезпечення збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу; наявності зв'язку між конкретним заходом щодо забезпечення позову і предметом позовної вимоги.

Отже, заходи щодо забезпечення позову застосовуються господарським судом як засіб запобігання можливим порушенням майнових прав чи охоронюваних законом інтересів особи та гарантія реального виконання рішення суду за наявності фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного заходу щодо забезпечення позову. Заходи щодо забезпечення позову обов'язково повинні застосовуватися відповідно до їх мети, зважаючи на безпосередній зв'язок між предметом позову та заявою про забезпечення позову.

Питання задоволення заяви сторони у справі про застосування заходів щодо забезпечення позову вирішується судом у кожному конкретному випадку з огляду на характер обставин справи, що дають змогу зробити висновок про утруднення чи унеможливлення виконання рішення суду в разі невжиття заходів забезпечення позову.

3.1. Застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення за векселем на підставі виконавчого напису нотаріусу та встановлення заборони на здійснення виконавчих дій є адекватним та ефективним способом забезпечення позову

Постанова КГС ВС від 15.01.2021 у справі № 914/1939/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194199>

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до МП про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого напису від 31.07.2020 за № 402, вчиненого приватним нотаріусом про стягнення з ТОВ на користь МП

14 322 328,93 грн. Позовні вимоги обґрунтовані, зокрема, порушенням нотаріусом при вчиненні виконавчого напису пункту 4.14 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, статей 50, 87 та 88 Закону України "Про нотаріат", статті 4 Закону України "Про обіг векселів в Україні", оскільки ТОВ не є векселедавцем та правонаступником векселедавця простого векселю серії АА2737694 від 29.07.2016, на підставі протесту про неоплату якого вчинено спірний виконавчий напис.

08.09.2020 позивач подав до місцевого господарського суду заяву про забезпечення позову, в якій просив зупинити стягнення на підставі виконавчого напису приватного нотаріуса. Заява про забезпечення позову обґрунтована тим, що на підставі оспорюваного виконавчого напису приватним виконавцем виконавчого округу було відкрито виконавче провадження ВП № 62701479 про стягнення з ТОВ на користь МП боргу в сумі 14 322 328,93 грн, накладено арешт на майно та кошти позивача, а також вчинено дії, спрямовані на стягнення заборгованості з позивача, та частково стягнуто заборгованість в сумі 2 153,79 грн.

Позивач стверджував, що якщо до закінчення розгляду спору у справі приватним виконавцем буде примусово стягнуто кошти або в рахунок спірного боргу буде реалізовано майно ТОВ, то позивач не зможе захистити або поновити свої права в межах одного цього судового провадження без нових звернень до суду, що істотно ускладнить чи взагалі унеможливить поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, задоволено заяву ТОВ про забезпечення позову. Зупинено стягнення на підставі виконавчого напису приватного нотаріуса від 31.07.2020 за № 402 до набрання рішенням суду у цій справі законної сили. Задовольняючи названу заяву про вжиття заходів забезпечення позову, суди виходили з того, що на час розгляду цієї заяви спірний виконавчий напис став підставою для відкриття приватним виконавцем виконавчого провадження, з метою виконання якого було накладено арешт на кошти та майно позивача. Існує реальна загроза, що невжиття заходів забезпечення позову (шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису) може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених прав позивача (у разі задоволення позову), за захистом яких він звернувся до суду. Запропонований позивачем захід забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі оспорюваного виконавчого напису нотаріуса до вирішення спору по суті не призведе до обмеження прав відповідача та не завдасть йому шкоди чи збитків, а лише відстрочить на період розгляду судової справи проведення виконавчих дій.

ВС зазначив, що як вбачається з матеріалів справи, звертаючись із заявою про забезпечення позову, позивач указував, що векселедавцем спірного векселю є Асоціація фермерських господарств, а не позивач. ТОВ не є правонаступником

векселедавця простого векселю, відповідно ТОВ немає грошових зобов'язань перед МП. Приватний нотаріус цього не врахував та в порушення вимог закону не перевіряв документи щодо наявності реального боргу ТОВ перед МП, протиправно вчинив виконавчий напис щодо стягнення з позивача заборгованості за простим векселем.

Надані заявником докази підтверджують припущення позивача, що у разі можливого задоволення позову ТОВ про визнання таким, що не підлягає виконанню виконавчого напису, реального захисту прав та інтересів товариства не відбудеться, оскільки до цього часу кошти можуть бути стягнуті. Звернення стягнення на майно позивача приватним виконавцем у виконавчому провадженні щодо виконання спірного виконавчого напису нотаріуса також може призвести до протиправного позбавлення ТОВ права власності на майно у разі встановлення судом у справі цій справі обставин щодо неправомірності вчинення відповідного виконавчого напису.

Окрім того, запропонований позивачем захід забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі оспорюваного позивачем виконавчого напису нотаріуса до вирішення спору по суті не призведе до обмеження прав відповідача та не завдасть йому шкоди чи збитків, а лише відстрочить на період розгляду судової справи проведення виконавчих дій.

Тому, в цьому випадку КГС ВС погодився з висновками господарських судів про те, що застосування заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса та встановлення заборони на здійснення виконавчих дій є адекватним та ефективним способом забезпечення позову.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках ВС від 16.08.2018 у справі № 910/1040/18, від 25.02.2019 у справі № 924/790/18, від 21.02.2020 року у справі № 910/9498/19, від 16.12.2021 у справі № 911/1658/21.

3.2. Щодо забезпечення позову, який привів до подвійного арешту цінних паперів

Постанова КГС ВС від 04.08.2021 у справі № 910/19139/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98987610>

ПрАТ звернулося до господарського суду із заявою про забезпечення позову до подання позовної заяви, в якій просить суд вжити заходи забезпечення позову до звернення з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів шляхом:

- накладення арешту на цінні папери, що належали ТОВ-1 і були продані ТОВ-2, та є предметом оспорюваного договору;
- заборони Відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України та його державним виконавцям

вчиняти будь-які дії в межах виконавчого провадження, спрямовані на примусову реалізацію цінних паперів, власником яких є ТОВ-2.

Господарський суд ухвалою заяву ПрАТ про забезпечення позову до подання позовної заяви задовольнив частково. Вжив заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту на цінні папери, що належали ТОВ-1 і були продані ТОВ-2 згідно з договором купівлі-продажу цінних паперів. Суд першої інстанції зазначив про наявність зв'язку між заявленими заходами забезпечення позову і предметом спору, співмірність та адекватність заходів із позовними вимогами, адже існує спір щодо законності вибуття спірного майна із власності боржника. Крім того, договір купівлі-продажу цінних паперів було укладено ТОВ-1 при наявності у нього простроченої заборгованості перед ПрАТ з повернення позики, що свідчить про вчинення боржником дій, направлених на уникнення звернення стягнення на його майно.

Місцевий господарський суд відмовив у вжитті заходів забезпечення позову шляхом заборони Відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України та його державним виконавцям вчиняти будь-які дії в межах виконавчого провадження, які спрямовані на примусову реалізацію цінних паперів, що є предметом договору купівлі-продажу цінних паперів, оскільки після накладення арешту на зазначені цінні папери вчинення будь-яких дій, направлених на їх відчуження (реалізацію), є неможливим.

Апеляційний господарський суд постановою апеляційну скаргу ТОВ-3 задовольнив, ухвалу суду першої інстанції скасував. В задоволенні заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви відмовив. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про порушення прав ТОВ-3, оскільки ухвалою суду першої інстанції накладено арешт на цінні папери, які перебувають під арештом згідно з постановою в іншому виконавчому провадженні з виконання рішення господарського суду у справі № 917/50/17, в якому скаргник (ТОВ-3) є стягувачем.

ВС визнав обґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції, що суд першої інстанції не дослідив питання щодо порушення у зв'язку із вжиттям заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками даного судового процесу, оскільки винесення оскаржуваної ухвали є подвійним арештом, що унеможливує здійснення будь-яких виконавчих дій за відкритим у іншій справі виконавчим провадженням.

3.3. Забезпечення позову до пред'явлення позову про визнання протиправними дій та визнання результатів аукціону з продажу пакету акцій недійсними

Постанова КГС ВС від 27.01.2021 у справі № 910/3480/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94552811>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з заявою про забезпечення позову, в якій просило:

- накласти арешт на прості іменні акції ПАТ (далі – Банк);
- накласти арешт на все належне Банку на праві власності рухоме і нерухоме майно, а також майнові права;
- накласти арешт на кошти Банку, що знаходяться на рахунках і вкладах чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, у тому числі ті, які знаходяться на кореспондентському рахунку/рахунках у НБУ в межах суми, яка еквівалентна 169 782 217,75 доларів США;
- накласти арешт на цінні папери, належні Банку та наявні на рахунках депонента Банку в депозитарних установах України;
- зобов'язати ТОВ-2 внести зміни до системи депозитарного обліку щодо накладення арешту на прості іменні акції Банку, що обліковуються на рахунку в цінних паперах у депозитарній установі;
- заборонити ТОВ-2 здійснювати будь-які облікові операції на рахунках депонентів у цінних паперах щодо простих іменних акцій Банку, у тому числі, але не обмежуючись, операціями списання, переказу, операції переведення прав на цінні папери прості іменні акції Банку з метою їх зарахування на рахунок у цінних паперах в іншій депозитарній установі тощо;
- зобов'язати депозитарну установу, в якій відкрито рахунок у цінних паперах депонента, на яких обліковуються прості іменні акції Банку, внести зміни до системи депозитарного обліку щодо накладення арешту на прості іменні акції Банку та обліковуються на рахунку в цінних паперах депонента, заборонити здійснювати будь-які облікові операції на рахунку в цінних паперах депонента, які призводять до зміни кількості простих іменних акцій Банку на рахунку в цінних паперах депонента та\або зміни прав на прості іменні акції Банку на рахунку в цінних паперах депонента, в тому числі, але не обмежуючись, операції списання, переказу, тощо, а також заборонити здійснювати операції переведення прав на прості іменні акції Банку, які обліковуються на рахунку в цінних паперах депонента;
- зобов'язати ПАТ "Національний депозитарій України" надіслати повідомлення разом із названим судовим рішенням депозитарним установам, на рахунках яких обліковуються прості іменні акції Банку про арешт таких акцій та заборону вчиняти будь-які дії із зазначеними цінними паперами;
- заборонити Банку здійснювати ліквідацію чи реорганізацію юридичної особи;
- заборонити Банку здійснювати будь-які дії, направлені на відчуження належного йому на праві власності рухомого та нерухомого майна і відчужувати будь-яким способом все рухоме та нерухоме майно, цінні папери, а також майнові права, що належить йому на праві власності, у тому числі, але не виключно, за договорами купівлі-продажу, міни, застави, дарування тощо;
- заборонити Банку здійснювати будь-які дії, направлені на зміну органів управління Банку.

В обґрунтування заяви про забезпечення позову ТОВ-1, зокрема зазначило, що дії відповідачів порушують його права та законні інтереси, оскільки він від реалізації пакету акцій Банку отримає значно меншу суму, ніж ту, яку він би отримав, якщо б пакет акцій було реалізовано без порушень чинного законодавства України.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ТОВ-1 про забезпечення позову до пред'явлення позову задоволено. Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд в оскаржуваній постанові, зазначив про наявність підстав для забезпечення позову, оскільки покупець пакету акцій Банку, який було продано на аукціоні 04.03.2020, може вчинити дії щодо його наступного продажу іншим особам. Крім того, покупець пакету акцій банку як мажоритарний акціонер може прийняти рішення стосовно реорганізації та ліквідації банку, призначати нове керівництво банку, приймати рішення, направлені на відчуження належного банку на праві власності рухомого та нерухомого майна.

З цих підстав, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, дійшов висновку, що невжиття заходів забезпечення позову може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених прав або інтересів заявника, за захистом яких він має намір звернутися до суду (визнання протиправними дій та визнання результатів аукціону з продажу пакету акцій недійсними).

Однак ВС зазначив, що господарські суди попередніх інстанцій, задовольняючи заяву та вказуючи про те, що невжиття заходів забезпечення позову може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених прав або інтересів заявника, не обґрунтували, яким чином невжиття заявлених позивачем заходів може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів заявника, та яких конкретно прав та інтересів.

Судами попередніх інстанцій в судових рішеннях не наведено фактичних обставин, які б свідчили про реальну ймовірність ускладнення чи унеможливлення ефективного захисту порушених прав заявника, за захистом яких він має намір звернутися до суду, у разі задоволення позову та обставин, які б підтверджували, що невжиття відповідних заходів забезпечення позову ускладнить чи унеможливить ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів заявника.

ВС також зауважив, що судами попередніх інстанцій було вжито заходів забезпечення позову (накладено арешт) щодо всіх простих іменних акцій ПАТ. Між тим, з доводів заявника та встановлених судами обставин вбачається, що на аукціоні, результати якого має намір оскаржити заявник, було продано пакет акцій у розмірі 99,7726 %, а не 100 %. Отже, ухвалою господарського суду осіб, які є власниками 0,2274 % акцій, було піддано безпідставним надмірним обмеженням,

тобто були порушені їх права на володіння, користування та розпорядження цінними паперами.

Враховуючи, що всі інші (окрім арешту акцій) заходи забезпечення позову, вжиті ухвалою господарського суду є, фактично, похідними від арешту акцій, ВС визнав, що вжиті судами заходи забезпечення позову не є достатньо обґрунтованими, адже не відповідають вимогам процесуального законодавства щодо розумності, обґрунтованості, адекватності, збалансованості інтересів сторін, доведеності обставин реальної загрози ефективному захисту порушених чи оспорюваних прав та інтересів позивача у разі невжиття судом заявлених заходів забезпечення позову. Тому ВС дійшов висновку про необхідність скасування названих судових рішень та прийняття рішення про відмову у задоволенні заяви про забезпечення позову.

Розділ IV. Спори, пов'язані з купівлею-продажем цінних паперів

4.1. Щодо стягнення заборгованості згідно з договором купівлі-продажу цінних паперів та строків проведення товариством розрахунку за акції

Постанова КГС ВС від 14.07.2021 у справі № 921/260/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98523698>

Акціонер звернувся до господарського суду з позовом до ТОВ про стягнення 6 259,99 грн заборгованості згідно з договором купівлі-продажу цінних паперів від 20.04.2016. На загальних зборах акціонерів він голосував проти значного правочину та звернувся до ТОВ з вимогою про викуп його акцій у порядку статей 68, 69 Закону України "Про акціонерні товариства", однак ТОВ не заплатило йому грошові кошти. ТОВ стверджувало, що договір неукладений, адже оферта ТОВ (надіслана акціонеру на пошту проект договору) акціонером не була прийнята. Акціонер надав суду оригінал підписаного двома сторонами договору і пояснив, що повернув другий екземпляр оригіналу договору безпосередньо голові правління ТОВ, який помер до дати звернення акціонера до суду.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково. Суди врахували показання свідків щодо повернення акціонером підписаного договору голові правління ТОВ.

КГС ВС, залишаючи названі судові рішення без змін, визнав, що договір купівлі-продажу акцій, сторонами якого є АТ та акціонер – фізична особа, є цивільно-правовим договором, і його укладення регулюється ЦК України та Законом України "Про акціонерні товариства". Норми ГК України, які визначають порядок укладення господарських договорів, до правовідносин між такими сторонами не застосовуються.

Щодо моменту, з якого договір купівлі-продажу акцій, який укладається відповідно до вимог статті 68 Закону України "Про акціонерні товариства", вважається укладеним, то ВС зазначив, що строк проведення товариством розрахунку за акції визначено законом і він починає перебіг з дати отримання вимоги про викуп від акціонера, а не з дати укладення договору. Такий підхід свідчить про намір законодавця спростити процедуру укладення договору і тим самим захистити акціонера від спроб товариства затягнути чи ускладнити процес підписання договору, наприклад, включити в проект договору несприятливі, обтяжливі для акціонера умови.

Тож офертою товариства треба вважати направлення акціонеру повідомлення про право викупу акцій відповідно до проекту, який був наданий для ознайомлення перед проведенням зборів, а акцептом – вимогу про викуп акціонера, направлену товариству. Відповідна позиція викладена і в пункті 9 та 25 2021 р

пункті 11 роз'яснення ДКЦПФР від 10.08.2010 № 7 "Про порядок застосування розділу XII Закону України "Про акціонерні товариства", щодо здійснення обов'язкового викупу АТ розміщених ним акцій у десяти денний строк після зборів, ухваленого відповідно до пункту 23 статті 7 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів".

ТОВ порушило вимоги статей 36, 69 Закону України "Про акціонерні товариства" – не визначило ціну викупу акцій і не ознайомило акціонерів з проектом договору купівлі-продажу акцій перед зборами, не надіслало акціонерам повідомлення про право вимоги обов'язкового викупу акцій, що належать акціонеру. Через ці численні порушення й виникла спірна ситуація, неврегульована чинним законодавством.

ВС визнав, що вимога акціонера була офертою – викупити його акції за ціною, встановленою в порядку, визначеному статтями 8, 68, 69 Закону України "Про акціонерні товариства", а ТОВ погодилося на цю оферту, коли виготовило, підписало та передало акціонеру проект договору купівлі-продажу. Інше тлумачення цих норм суперечитиме змісту й меті відповідного законодавчого регулювання. Тож для визначення того, чи був договір укладеним, суд повинен встановити факт отримання позивачем проекту договору від ТОВ. При цьому немає значення – отриманий цей договір від ТОВ поштовим відправленням чи іншим чином.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач отримав проект договору від голови правління ТОВ 20.04.2016. Про це свідчить наявність самого оригіналу договору у позивача, підписаного колишнім головою правління ТОВ і завіреного печаткою ТОВ, на якому зазначена дата 20.04.2016. Суди також врахували показання свідків, які підтвердили факт отримання позивачем проекту договору купівлі-продажу цінних паперів від колишнього голови правління ТОВ, підписання договору і повернення ним підписаного екземпляру. Отже, суди дійшли правильних висновків про те, що договір був укладений 20.04.2016 (тобто саме у дату, вказану на самому договорі).

Крім того, як встановлено судами попередніх інстанцій, між ТОВ та акціонером 20.04.2016 укладено договір, який містить: реквізити сторін, банківські реквізити позивача, ціну викупу акцій, предмет та термін дії договору, інші умови необхідні для укладення такого виду договорів. Зазначена в договорі ціна викупу акцій відповідає ціні, визначеній спостережною радою ТОВ – 2,12 грн за одну акцію. Оригінал договору судом першої інстанції оглянуто у судовому засіданні та ТОВ не заперечує факт підписання договору представником ТОВ, проставляння на договорі печатки ТОВ. Оскільки письмова форма договору сторонами дотримана, безпідставними є посилання ТОВ на частину першу статті 218 ЦК України, яка встановлює правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину.

КГС ВС визнав правильним врахування судами попередніх інстанцій для встановлення обставин укладення договору показань свідків та зазначив, що наявність обставини, на яку сторона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, вважається доведеною, якщо докази, надані на підтвердження такої обставини, є більш вірогідними, ніж докази, надані на її спростування.

4.2. Виконання зобов'язання за договором на брокерське обслуговування щодо замовлення на купівлю цінних паперів

Постанова КГС ВС від 19.07.2021 у справі № 910/13595/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98432479>

ТОВ звернулося до господарського суду із позовом до АТ КБ про стягнення штрафу у розмірі 7 500,00 євро та збитків у розмірі 1 519,26 євро. Позовні вимоги мотивовані тим, що відповідач порушив свої зобов'язання за договором на брокерське обслуговування, відповідно до якого відповідач (повірений) за дорученням позивача (довірителя) зобов'язувався надавати послуги щодо купівлі, продажу цінних паперів на підставі разових замовлень.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено. Судові рішення мотивовані відсутністю підстав для відмови у виконанні разового замовлення позивача на купівлю цінних паперів, чим порушено вимоги пункту 3.1 договору.

Однак КГС ВС узяв до уваги, що за змістом положень статті 64 Закон України "Про банки і банківську діяльність", статті 10 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (у редакції, чинній до 28.04.2021) банк наділений правом в односторонньому порядку відмовитися від ділових відносин з клієнтом у разі встановлення йому неприйнятно високого ризику за результатами оцінки чи переоцінки ризику.

Разом з тим, право банку як суб'єкта первинного фінансового моніторингу відмовитися від договірних відносин шляхом розірвання договорів із зазначених підстав не може бути необмеженим, у зв'язку з чим необхідним є дослідження підстав та обґрунтованості встановлення клієнту відповідної категорії ризику, виходячи з обставин кожної конкретної справи. Наведене відповідає висновкам, викладеним у постановках ВС від 16.10.2018 у справі № 910/21320/17, від 25.04.2019 у справі № 910/1555/18, від 05.03.2020 у справі № 910/7161/19 та від 29.04.2020 у справі № 910/3245/19.

На думку КГС ВС, суди першої та апеляційної інстанцій, обмежившись виключно встановленням факту направлення позивачу повідомлення вже після настання строку виконання замовлення, залишили поза увагою необхідність

з'ясування обставин наявності або відсутності відповідного рішення компетентного органу відповідача про встановлення позивачу неприйнятно високого рівня ризику, дати та підстав його прийняття.

КГС ВС також врахував, що за приписами статей 1000 та 1007 ЦК України за договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Тобто однією з умов договору доручення є те, що одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити певні юридичні дії саме за рахунок другої сторони (довірителя), а не за власний рахунок. Наведена правова позиція висловлена також у постановках ВС від 09.10.2018 у справі № 924/1096/17 та від 16.10.2018 у справі № 924/1049/17.

Отже, судам першої та апеляційної інстанцій при розгляді цієї справи слід було встановити дотримання позивачем вимог статей 1000, 1007 ЦК України та виконання положень пункту 2.10 договору в частині перерахування позивачем коштів на рахунок відповідача, зазначений в пункті 6 замовлення, у сумі, необхідній для його виконання. Відповідач, серед іншого, обґрунтовував свої заперечення тим, що позивач не виконав свого зобов'язання щодо забезпечення повіреного коштами, необхідними для виконання замовлення, шляхом їх перерахування на відповідний рахунок, в той час як висновки судів попередніх інстанцій зводяться до наявності достатньої суми коштів саме на рахунку позивача, а не відповідача.

Враховуючи викладене, КГС ВС визнав такі висновки здійсненими без урахування правової позиції ВС щодо особливостей виконання договору доручення, викладеної у названих постановках, та без надання належної оцінки доводам відповідача в цій частині. Тому КГС ВС касаційну скаргу задовольнив частково, судові рішення попередніх судових інстанцій скасував, а справу передав на новий розгляд до господарського суду.

4.3. Щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів

З огляду на положення статей 15, 16 ЦК України підставою для захисту цивільного права чи охоронюваного законом інтересу є його порушення, невизнання чи оспорення. Відтак задоволення судом позову можливе лише за умови доведення позивачем обставин щодо наявності в нього відповідного права (охоронюваного законом інтересу), а також порушення (невизнання, оспорення) цього права відповідачем з урахуванням належно обраного способу судового захисту.

Відповідно до статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 ЦК України.

Згідно з названими положеннями ЦК України зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства; особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності; волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Тобто недійсність правочину зумовлюється наявністю недоліків його складових елементів: незаконність змісту правочину, недотримання форми, невідповідність дефекту суб'єктного складу, невідповідність волевиявлення внутрішній волі.

4.3.1. Вирішуючи спори про визнання правочинів недійсним договором купівлі-продажу цінних паперів, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків

Постанова КГС ВС від 10.06.2021 у справі № 910/7223/18

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97868550>

Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ КБ про стягнення з урахуванням заяви про зменшення розміру позовних вимог 810 000 грн заборгованості, 36 000 грн 3 % річних, 36 000 грн інфляційних втрат, 37 100 грн пені. Позов обґрунтовано тим, що відповідач не виконав умов договору купівлі-продажу цінних паперів від 06.03.2014, не сплатив грошові кошти позивачу, право вимоги яких він набув на підставі договору про відступлення права вимоги від 11.10.2016. ПАТ КБ звернулося до суду із зустрічною позовною заявою до особи-1, ТОВ, Компанії про визнання недійсним договором купівлі-продажу пайових цінних паперів від 06.03.2014, укладеного між ТОВ та ПАТ КБ та визнання недійсним договором комісії від 17.02.2014, укладеного між Компанією та ПАТ КБ.

В обґрунтування зустрічного позову банк зазначив, що в порушення статті 1011 ЦК України та Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами, затверджених рішенням ДКЦПФР № 1449 від 12.12.2006, за умовами договору купівлі-продажу цінних паперів банк зобов'язався оплатити цінні папери, придбані для Компанії, власними коштами. На переконання банку така умова впливала з положень договору комісії від 17.02.2014, примірник якого у банку відсутній. Також банк зазначав, що спірні договори суперечать приписам статті 52 Закону України "Про банки і банківську діяльність", оскільки договір купівлі-продажу цінних паперів є таким, що укладений пов'язаними

з банком особами на умовах більш сприятливих, ніж для інших осіб, оскільки цінні папери набуті за цим договором за завищеною ціною.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, первісний позов задоволено частково. Стягнуто з ПАТ на користь особи-1 вартість цінних паперів у розмірі 810 000,00 грн, 3 % річних у розмірі 36 000,00 грн, інфляційної складової боргу у розмірі 36 000,00 грн, судовий збір у розмірі 13 230,00 грн. У задоволенні іншої частини первісного позову відмовлено. У задоволенні зустрічного позову відмовлено повністю. Судові рішення мотивовані невиконанням ПАТ КБ зобов'язання з оплати відчужених особою-1 цінних паперів. Також суди дійшли висновків про необґрунтованість та недоведеність зустрічних позовних вимог.

ВС дійшов висновку про наявність підстав для часткового задоволення касаційної скарги.

Оскільки справу в частині первісних позовних вимог розглянуто з порушенням правил юрисдикції господарських судів, визначених статтею 20 ГПК України, та без урахування висновків, викладених ВП ВС у постанові від 27.03.2019 у справі № 757/39672/17-ц (позовні вимоги особи-1 про стягнення коштів ґрунтуються на цивільно-правових угодах, а не виникають з корпоративних правовідносин, тому спір має розглядатися за правилами цивільного судочинства), рішення та постанова в частині первісного скасовані, а провадження у справі за позовом особи-1 до ПТ КБ про стягнення коштів – закрито на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України.

Щодо перегляду судових рішень в частині зустрічного позову ВС зазначив таке. Предметом зустрічного позову є вимоги банку про визнання недійсними договору купівлі-продажу цінних паперів від 06.03.2014 та договору комісії від 17.02.2014, на підставі якого діяв АТ КБ при укладенні договору купівлі-продажу.

Судами встановлено, що особа-1 визнавалася пов'язаною з банком особою за посадою як голова правління дочірнього банку AS PrivatBank, на підставі пункту б частини першої статті 52 Закону України "Про банки і банківську діяльність" як керівник афілійованого з ПАТ КБ з 21.01.2002 по 18.12.2015. При цьому судами зроблено висновки, що станом на момент фактичного відчуження акцій ПАТ КБ, коли особа-1 передала зазначені цінні папери Компанії (18.03.2016), особа-1 не мала статусу пов'язаної з банком особи, оскільки була звільнена з посади 18.12.2015. Із встановлених судами обставин убачається, що станом на момент укладення договору купівлі-продажу цінних паперів, особа-1 була пов'язаною з банком особою.

Відхиляючи посилання банку на статтю 52 Закону України "Про банки та банківську діяльність", суди виходили з того, що позивач за зустрічним позовом не надав суду жодного належного, допустимого, достатнього та достовірного доказу на підтвердження того, що умови оспорюваних ним договорів передбачали відчуження особою-1 на користь Компанії цінних паперів за завищеною ціною,

тобто на умовах більш сприятливих для сторін договору, як пов'язаних з банком осіб, ніж для інших осіб.

Такі висновки господарських судів попередніх інстанцій КГС ВС визнав передчасними. Перевіряючи спірний договір купівлі-продажу на предмет дотримання сторонами статті 52 Закону України "Про банки та банківську діяльність", судам слід було встановити чи укладено такий договір на більш сприятливіших умовах за звичайні. Для цього суду слід було встановити, якими саме є "звичайні умови". КГС ВС констатував, що з метою повного та всебічного дослідження всіх обставин справи, керуючись принципом верховенства права, місцевий господарський суд та апеляційний суд в межах власних процесуальних повноважень мали можливість вжити заходів щодо встановлення звичайної ціни на відповідні цінні папери. Суди попередніх інстанцій мали можливість, зокрема, призначити у справі експертизу для встановлення відповідних обставин, але цього не зробили, чим припустилися неповного з'ясування обставин, що мають значення для справи.

Відхиляючи твердження позивача за зустрічним позовом про підвищення ціни відчужених акцій більше ніж в чотири рази протягом одного дня (06.03.2014), суди послалися на те, що умовами спірного договору купівлі-продажу не визначена стала вартість акцій станом на день укладення такого договору, натомість погоджена формула визначення такої ціни. За зазначеною формулою ціна відчужуваних акцій обраховується від номінальної вартості одного цінного паперу, зареєстрованої НКЦПФР, на дату отримання повідомлення про проведення розрахунку.

Вказуючи на недоведення банком відчуження цінних паперів за завищеною ціною, суди не врахували зокрема того, що 06.03.2014 особа-1 набула акції ПАТ КБ у кількості 61 280 шт. за загальною вартістю (на дату підписання договору) 6 851 212,99 грн та у той же день було укладено договір купівлі-продажу цінних паперів від 06.03.2014, який передбачав відчуження цих акцій особі-1 за загальною вартістю (на дату підписання договору) 31 001 552 грн. В даному випадку різниця в ціні станом на 06.03.2014 є очевидною незалежно від формули, яку визначили сторони. Оцінку цим обставинам та співвідношенню ціни купівлі та відчуження особою-1 цінних паперів суди попередніх інстанцій не надали. Крім того, суди не надали оцінку також доводам банку про те, що 06.03.2014 особа-1 придбала ці ціні папери у Компанії та в цей же день відчужила їх на користь цієї ж Компанії за іншою ціною. Також суди не надали оцінку доводам банку про те, що і Компанія є пов'язаною з банком особою як прямий акціонер.

Колегія суддів КГС ВС також зауважила, що судам слід було дослідити правову природу спірних договорів, зокрема, встановити, чи відповідає договір комісії від 17.02.2014 нормам законодавства та чи мав право банк укласти на підставі цього договору комісії спірний договір купівлі-продажу цінних паперів. Відмовляючи в задоволенні позову про визнання недійсним договору комісії, суди

послалися на неможливість надати оцінку умовам цього договору з огляду на відсутність його примірника.

КГС ВС звернув увагу, що за нормами частини першої та четвертої статті 81 ГПК України учасник справи у разі неможливості самотійно надати докази вправі подати клопотання про витребування доказів судом. У разі задоволення клопотання суд своєю ухвалою витребує відповідні докази. Як зазначив ПАТ КБ, в архівах банку відсутній примірник договору комісії від 17.02.2014. Судом першої інстанції залишено без належного реагування дії Компанії щодо неподання витребуваних судом доказів і неповідомлення суду про неможливість подати докази. Відтак, зважаючи, що суди не вжили всі передбачені законом заходи щодо встановлення обставин справи, посилення на неможливість оцінити умови договору комісії від 17.02.2014 є передчасними.

Відмовляючи в задоволенні зустрічного позову господарські суди попередніх інстанцій поверхнево дослідили обставини справи, не врахували всіх особливостей спірних правовідносин, їхню правову природу, не з'ясували всіх фактичних обставин справи та не надали оцінку усім доводам учасників справи. У зв'язку з наведеними вище обставинами, зважаючи на встановлені законом межі компетенції суду касаційної інстанції, КГС ВС дійшов висновку про необхідність скасування постанови та рішення судів попередніх інстанцій в частині зустрічного позову з передачею справи на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

4.3.2. Визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій, укладеного з порушенням переважного права

Постанова КГС ВС від 17.03.2021 у справі № 910/5773/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95615644>

Позивачі 1–6 (особи 1–6) звернулися до господарського суду з позовом до особи-7 про визнання недійсними договорів купівлі-продажу акцій на підставі статей 15, 16, 203, 215, 216, 230, 236 ЦК України та статті 7 Закону України "Про акціонерні товариства". Позов мотивований тим, що оспорювані договори були укладені з порушенням переважного права акціонерів на придбання акцій, відповідачем в момент вчинення оспорюваних правочинів було умисно введено позивачів (покупців) в оману, шляхом зазначення в договорах відомостей про те, що решта акціонерів ПрАТ належним чином повідомлені про продаж відповідачем його пакета акцій.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволено повністю. Рішення мотивовано тим, що при укладенні договорів купівлі-продажу відповідачем (продавцем) було введено позивачів в оману про те, що решта акціонерів ПрАТ належним чином повідомлені про продаж позивачем його пакета

акцій згідно зі статутом ТОВ, що згідно з частиною першою статті 230 ЦК України є підставою для визнання договорів недійсними.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, акціонер ТОВ (особа-7), який не був учасником справи, звернувся до апеляційного господарського суду із скаргою, в якій просив скасувати назване рішення господарського суду та ухвалити нове рішення, яким в задоволенні позовних вимог відмовити. Обґрунтовуючи своє право на апеляційне оскарження, він зазначив, що оскаржуваним рішенням було визнано недійсними ряд договорів купівлі-продажу цінних паперів, емітованих ПрАТ. В обґрунтування рішення суд першої інстанції звернув увагу на ту обставину, що оспорювані договори були укладені в порушення переважного права акціонерів ПрАТ на викуп цінних паперів (акцій). Станом на момент укладення оспорюваних договорів акціонер ТОВ був акціонером ПрАТ з пакетом акцій у розмірі 16,4613 %, а тому володів переважним правом на придбання акцій цього товариства, що пропонувалося йому відповідачем до відчуження пакету акцій третім особам.

Зазначені дії відповідача, за твердженням апелянта, стали підставою для подання ним до господарського суду позовної заяви третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору про переведення на нього прав та обов'язків покупців простих іменних акцій ПрАТ за договорами купівлі-продажу цінних паперів (справа № 910/5349/18), яка рішенням господарського суду була задоволена. А тому, за твердженням апелянта, ухвалюючи рішення у даній справі, суд першої інстанції фактично вирішив питання про права та інтереси акціонера ТОВ, оскільки оскаржуване рішення, у випадку набуття законної сили, позбавить його можливості реалізувати передбачений статтею 7 Закону України "Про акціонерні товариства" спосіб судового захисту порушеного права у вигляді переведення прав та обов'язків покупця за оспорюваними договорами.

Ухвалою апеляційного господарського суду відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою акціонера ТОВ. Однак згодом ухвалою господарського суду апеляційне провадження за названою апеляційною скаргою було закрито на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України. Ухвала апеляційного господарського суду мотивована тим, що рішенням суду першої інстанції у даній справі питання про права і обов'язки акціонера ТОВ не вирішувалися, мотивувальна та резолютивна частини рішення господарського суду у даній справі не містять висновків про його права та обов'язки.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що після прийняття апеляційної скарги особи, яка не брала участі у справі, суд апеляційної інстанції з'ясовує, чи прийнято оскаржуване судові рішення безпосередньо про права, інтереси та (або) обов'язки скаржника і якщо так, то про які саме. Якщо ж після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою, поданою особою з підстав вирішення судом питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, встановлено, що судовим рішенням питання про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи

не вирішувалося, відповідно до вимог пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України суд апеляційної інстанції закриває апеляційне провадження.

Як правильно враховано апеляційним господарським судом, результатом визнання недійсними договорів купівлі-продажу в розумінні частини першої статті 216 ЦК України є повернення сторін таких правочинів у первісний стан, який існував до укладення договорів, шляхом обов'язкового повернення кожною із сторін всього одержаного за угодами. Обов'язків у інших осіб у даному випадку не виникає.

Рішення суду першої інстанції стосувалося лише прав та обов'язків позивачів та відповідача, як учасників правочинів купівлі-продажу акцій, тому КГС ВС визнав правильним висновок суду апеляційної інстанції про відсутність правових підстав для перегляду рішення суду першої інстанції за апеляційною скаргою акціонера ТОВ, оскільки він не є учасником справи, а питання щодо його прав (інтересів, обов'язків) суд не вирішував, мотивувальна та резолютивна частини рішення не містять висновків про права та обов'язки скаржника.

КГС ВС відхилив доводи скаржника про те, що суд першої інстанції в резолютивній частині рішення зазначив про його інтереси, а саме про договори купівлі-продажу, переведення прав за якими скаржник намагається реалізувати (в межах справи № 910/5349/18). Згідно із встановленими судами першої та апеляційної інстанцій обставинами скаржник не є безпосереднім учасником відповідних правовідносин з укладення договорів купівлі-продажу акцій, не є їх стороною. Тобто обставини додержання чи недодержання в момент вчинення сторонами договорів купівлі-продажу вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 ЦК України, зокрема введення в оману відповідачем позивачів щодо відповідних обставин, не залежали від скаржника.

ВС визнав необґрунтованими аргументи скаржника про те, що визнання недійсними договорів купівлі-продажу унеможливить фактичне переведення прав покупця за ними, оскільки вони по суті зводяться до того, що оскаржуване рішення може опосередковано вплинути на права, інтереси та обов'язки скаржника, але не доводять безпосереднього вирішення цим рішенням питання про його права, інтереси та/або обов'язки.

Крім того, ВС звернув увагу, що на момент ухвалення рішення господарським судом у цій справі рішення господарського суду від 18.03.2020 у справі № 910/5349/18, на яке посилається скаржник, не набрало законної сили. Як правильно зазначено апеляційним судом, наявність справи № 910/5349/18 свідчить лише про використання акціонером ТОВ одного із способів реалізації передбачених Законом України "Про акціонерні товариства" переважних прав як акціонера. Тому КГС ВС відмовив у задоволенні касаційної скарги та залишив без змін ухвалу суду апеляційної інстанції.

4.3.3. Визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладеного виконавчим органом ТОВ з перевищенням повноважень, визначених статутом товариства, зокрема, без прийняття відповідного рішення загальними зборами учасників товариства

Постанова КГС ВС від 07.09.2021 у справ № 904/5832/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99543981>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ-2 та Компанії про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладеного між відповідачами. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що виконавчий орган ТОВ-2, учасником якого є позивач, уклав оспорюваний договір з продажу простих іменних акцій з перевищенням повноважень, визначених статутом товариства, зокрема, без прийняття відповідного рішення загальними зборами учасників товариства. Крім того, позивач вважає, що оспорюваний правочин суперечить вимогам частини третьої статті 238 ЦК України, оскільки вчинений керівником ТОВ-2 у своїх власних інтересах.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено. Рішення судів першої та апеляційної інстанцій мотивовані відсутністю порушення оспорюваним договором прав та інтересів позивача.

КГС ВС, залишаючи рішення попередніх судових інстанцій, зазначив таке.

Відповідно до статті 167 ГК України правомочність учасника (акціонера, члена) на участь в управлінні господарською організацією, зокрема, шляхом участі в загальних зборах, є однією зі складових корпоративних прав. Відтак зазначені права можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання порядку скликання і проведення загальних зборів, якщо учасник не зміг узяти участі у загальних зборах та/або належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо, тобто не зміг належним чином реалізувати своє право на участь в управлінні.

Частинами першою, третьою статті 92 ЦК України передбачено, що юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. За положеннями статті 98 ЦК України загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі і з тих, що належать до компетенції інших органів товариства. Рішення загальних зборів приймаються простою більшістю від числа присутніх учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом.

Частиною другою статті 207 ЦК України визначено, що правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, довіреністю, законом або іншими актами цивільного законодавства, та скріплюється печаткою. Відповідно до статті 116 ЦК України учасники господарського товариства мають право у порядку, встановленому установчим документом товариства та законом брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі; брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати його частину (дивіденди).

З наведених норм права вбачається, що за договором, укладеним ТОВ, права та обов'язки набуваються самим ТОВ як стороною договору. При цьому сукупність прав та обов'язків безпосередньо учасників цього ТОВ укладенням ТОВ договору ніяк не змінюється. Повноваження діяти від імені юридичної особи є можливістю створювати, змінювати, припиняти цивільні права та обов'язки юридичної особи (стаття 239 ЦК України). Таке повноваження не належить до корпоративних прав учасника юридичної особи.

Підписання виконавчим органом ТОВ договору з іншою особою без передбаченої статутом згоди учасників цього ТОВ може свідчити про порушення прав та інтересів самого ТОВ у його відносинах з іншою особою – стороною договору, а не корпоративних прав його учасника, оскільки директор діяв саме від імені ТОВ, а не його учасника. Отже, підписання оспорюваних договорів з порушенням, як стверджує позивач, вимог чинного законодавства може свідчити про порушення прав та інтересів самого ТОВ, а не корпоративних прав його учасників.

Така правова позиція викладена в постановках ВП ВС від 08.10.2019 у справі № 916/2084/17, від 15.10.2019 у справі № 905/2559/17, від 03.12.2019 у справі № 904/10956/16, від 07.07.2020 у справі № 910/10647/18. КГС ВС зазначив, що приймаючи оскаржувані судові рішення у даній справі, як суд першої інстанції, так і суд апеляційної інстанції, врахували названі висновки ВП ВС та, відповідно, обґрунтовано відмовили у задоволенні позовних вимог.

4.3.4. Фіктивність договору купівлі-продажу цінних паперів

Для визнання правочину фіктивним суди повинні встановити наявність умислу в усіх сторін правочину. При цьому необхідно враховувати, що саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. Якщо сторонами не вчинено будь-яких дій на виконання такого правочину, суд ухвалює рішення про визнання правочину недійсним без застосування будь-яких наслідків.

У фіктивних правочинах внутрішня воля сторін не відповідає зовнішньому її прояву, тобто обидві сторони, вчиняючи фіктивний правочин, знають заздалегідь, що він не буде виконаний, тому мають інші цілі, ніж передбачені правочином. Такий

правочин завжди укладається умисно. Основними ознаками фіктивного правочину є: введення в оману (до або в момент укладення угоди) третьої особи щодо фактичних обставин правочину або дійсних намірів учасників; свідомий намір невиконання зобов'язань договору; приховування справжніх намірів учасників правочину.

Укладення договору, який за своїм змістом суперечить вимогам закону, оскільки не спрямований на реальне настання обумовлених ним правових наслідків, є порушенням частин першої та п'ятої статті 203 ЦК України, що за правилами статті 215 цього Кодексу є підставою для визнання його недійсним відповідно до статті 234 ЦК України. Фіктивний правочин характеризується тим, що сторони вчиняють такий правочин лише для виду, знають заздалегідь, що він не буде виконаний, і з метою приховання майна від конфіскації чи звернення стягнення на таке майно в рахунок погашення боргу, свідчить, що його правова мета є іншою, ніж та, що безпосередньо передбачена правочином.

Постанова КГС ВС від 15.06.2021 у справі № 910/6671/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97868596>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ-2, ТОВ-3, ПрАТ з урахуванням заяви про зміну предмета позову про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладеного між відповідачами. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що оспорюваний правочин вчинено з метою ухилення ТОВ-1, як солідарного боржника позивача, від виконання рішення господарського суду від 18.06.2019 у справі № 910/2542/19, яке перебувало на стадії примусового виконання в межах виконавчого провадження.

Зазначене свідчить, на думку позивача, про фіктивність договору купівлі-продажу цінних паперів від 21.11.2019, порушення принципів добросовісності, розумності, закріплених в пункті 6 статті 3 ЦК України, зловживання правами відповідно до статті 13 ЦК України та порушення прав позивача як стягувача за рішенням господарського суду у справі № 910/2542/19. Також позивач зауважив, що оспорюваний правочин вчинений у період, передбачений частиною третьою статті 9 Закону України "Про виконавче провадження", що є самостійною підставою для визнання його недійсним згідно з частиною четвертою статті 9 Закону України "Про виконавче провадження", оскільки призвів до неможливості задовольнити вимоги стягувача за рахунок майна, що було предметом договору. Рішенням господарського суду у справі № 910/2542/19 стягнуто солідарно з ТОВ-4, ТОВ-5 та ТОВ-2 на користь ПАТ 203 669 109,88 грн боргу та 672 350,00 грн судових витрат. На виконання цього рішення видано накази. Приватним виконавцем 23.10.2019 винесено постанову про відкриття виконавчого провадження з примусового виконання рішення господарського суду.

Рішенням господарського суду у цій справі, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено. Визнано недійсним договір купівлі-продажу цінних паперів від 21.11.2019, що укладений між відповідачами. Приймаючи оскаржувані судові рішення про задоволення позову, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що оспорюваний договір укладено з порушенням вимог статті 129-1 Конституції України, статей 3, 13, 203 ЦК України та частини четвертої статті 9 Закону України "Про виконавче провадження" і прямо порушує право позивача як кредитора у виконавчому провадженні з примусового виконання рішення господарського суду у справі № 910/2542/19.

КГС ВС зазначив, що суди першої та апеляційної інстанцій при прийнятті оскаржуваних судових рішень враховували висновки у постанові ВП ВС від 03.07.2019 у справі № 369/11268/16-ц, однак лише вибірково, з огляду на таке.

Так, задовольняючи позовні вимоги, суди першої та апеляційної інстанції виходили з відсутності обставин для визнання оспорюваного правочину недійсним з підстав, передбачених статтею 234 ЦК України (фіктивний правочин), з огляду на те, що цей правочин було виконано. Тобто, здійснивши такі висновки, фактично суди погодилися із відсутністю обставин приховування справжніх намірів сторонами оспорюваного правочину, зокрема таких, як перехід права власності на майно (цінних паперів) з метою приховання такого майна від виконання в майбутньому рішення суду про стягнення грошових коштів з ТОВ-2.

У той же час суди попередніх інстанцій дійшли висновку про те, що оспорюваний правочин направлений на ухилення від примусового виконання рішення господарського суду у справі № 910/2542/19. Тож суди попередніх інстанцій зробили взаємовиключні висновки щодо наявності та відсутності намірів ухилення від виконання цього рішення.

Такі висновки судів першої та апеляційної інстанцій зроблені без належного врахування висновків, сформульованих у постанові ВП ВС від 03.07.2019 у справі № 369/11268/16-ц, у якій ВП ВС, враховуючи встановлені судами обставини справи, що при укладенні оспорюваних правочинів воля сторін не відповідала зовнішньому її прояву та вони не передбачали реального настання правових наслідків, обумовлених цими правочинами, їх дії вчинені на перехід права власності на нерухоме майно з метою приховання майна від виконання в майбутньому вироку суду про стягнення грошових коштів з особи, яка є стороною оспорюваних правочинів (боржника, дарувальника), зазначила про те, що суди обґрунтовано визнали недійсними оспорювані правочини на підставі статті 234 ЦК України.

Також колегія суддів КГС ВС звернула увагу на передчасність висновків судів попередніх інстанцій про те, що підставою для визнання недійсним оспорюваного договору є частина четверта статті 9 Закону України "Про виконавче провадження", оскільки названою нормою визначено, що укладення протягом строку, зазначеного в частині третій цієї статті, правочину щодо майна боржника, який призвів до неможливості задовольнити вимоги

стягувача за рахунок такого майна, є підставою для визнання такого правочину недійсним.

Застосовуючи дані висновки, судом апеляційної інстанції не було досліджено чи можуть вони бути застосовані у даному спорі, зокрема, з огляду на те, що судом апеляційної інстанції не встановлювалися обставини чи стало ТОВ-2 внаслідок укладення оспорюваного договору неплатоспроможним, тобто неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства.

Також судами першої та апеляційної інстанцій було зазначено про те, що оспорюваний договір порушує право позивача як кредитора у виконавчому провадженні з примусового виконання рішення господарського суду від 18.06.2019 у справі № 910/2542/19. Однак поза увагою судів залишилася та обставина, що позивач не є стороною оспорюваного правочину, тому згідно з частиною другою статті 215 ЦК України має право звернутися до суду із позовом про визнання правочину недійсним, якщо доведе, що є заінтересованою особою та підтвердить, що його права та законні інтереси безпосередньо порушені внаслідок укладення такого правочину; у разі визнання правочину недійсним його права чи інтереси будуть відновлені.

Так, звертаючись із позовом у цій справі, позивачем не аргументовано, а судами першої та апеляційної інстанцій не було досліджено яким чином наявність у позивача грошового зобов'язання за рішенням господарського суду у справі № 910/2542/19 могла би бути задоволена за рахунок проданого майна за оспорюваним договором та з урахуванням наявності/відсутності інших кредиторів (стягувачів) у ТОВ-2, чи будуть відновлені права чи інтереси позивача з огляду на те, що правило статті 216 ЦК України застосовується виключно до сторін правочину і судами встановлено, що майно (частина майна) за оспорюваним правочином знаходилося у власності АТ – скаржника, тобто особи, яка не є покупцем за оспорюваним договором.

Враховуючи викладене, ВС дійшов висновку про те, що касаційну скаргу АТ (третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів) слід задовольнити частково, оскаржувані рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції скасувати та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

4.3.5. Визнання фраздаторним договору купівлі-продажу цінних паперів

Постанова КГС ВС від 21.10.2021 у справі № 910/18959/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100775660>

АТ КБ звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ-1 та ТОВ-2 про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів,

укладеного між відповідачами. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що цей договір укладено неуповноваженими особами, оскільки представники сторін під час його підписання діяли з перевищенням своїх повноважень, передбачених статутами. Також позивач вказував на наявність ознак фіктивності договору купівлі-продажу з огляду на відсутність економічної мети у відповідачів від його укладення, а також те, що даний правочин є фраздаторним, тобто таким, що укладений на шкоду кредитору.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено повністю.

Місцевий господарський суд встановив, що зміст правочину не суперечить законодавству, а також моральним засадам суспільства, волевиявлення сторін було вільним і відповідало їх внутрішній волі; спірний договір укладений у письмовій формі, підписаний уповноваженими особами та завірений печатками, відповідно до законодавства; правочин спрямований на реальне настання правових наслідків. Господарський суд першої інстанції також дійшов висновку, що відповідачами були здійсненні дії, які свідчать про наступне схвалення спірного договору, а саме покупцем було набуто право власності обумовлене спірним договором на майно – цінні папери, а продавцем отримано розрахунок за продані цінні папери.

Апеляційний господарський суд, залишаючи без змін рішення господарського суду першої інстанції, виходив із того, що укладенням оспорюваного договору купівлі-продажу цінних паперів не порушуються права та оспорювані законом інтереси позивача. Суд зазначив, що ані станом на дату подання позову, ані станом на день ухвалення рішення місцевого господарського суду, не було жодних доказів того, що позивач був кредитором відповідно до відповідача-1, що не дає підстав для висновку про те, що спірний договір є фраздаторним правочином. Так суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що договір купівлі-продажу цінних паперів не порушує права та охоронювані законом інтереси позивача, оскільки такі інтереси у нього відсутні, враховуючи також те, що він не є стороною оспорюваного правочину.

КГС ВС визнав такі висновки передчасними з огляду на наступне.

У даній справі позивач не є стороною укладеного між відповідачами договору купівлі-продажу і оспорує його як заінтересована особа, у зв'язку з чим підлягає встановленню, яким чином наслідки такого правочину вплинули або можуть вплинути на права та інтереси цієї особи, оскільки звернення заінтересованої особи до суду із позовом про визнання недійсним договору направлене на усунення несприятливих наслідків для цієї особи (недопущення їх виникнення у майбутньому), пов'язаних із вчиненням такого правочину.

У вирішенні питання щодо недійсності правочину серед іншого необхідним є надання оцінки дій сторін цього договору в контексті критеріїв добросовісності, справедливості, недопустимості зловживання правами, зокрема, спрямованим

на позбавлення позивача в майбутньому законних майнових прав (аналогічний висновок зроблено ВС у постанові від 15.04.2021 у справі № 903/741/19). Однак, відмовляючи у задоволенні даного позову, ні суд першої інстанції, ні апеляційної інстанції не дослідили належним чином питання щодо порушення прав позивача укладенням оспорюваного договору, а також не надали оцінки діям відповідачів у контексті критерію добросовісності.

Позивач зазначає, що внаслідок неналежного виконання ТОВ-3 зобов'язань за кредитним договором АТ КБ 04.08.2017 звернуло стягнення на предмет іпотеки згідно з договором іпотеки від 10.06.2016. Постановою апеляційного господарського суду від 09.07.2020 у справі № 910/15803/19 визнано недійсним договір іпотеки від 10.06.2016 та скасовано реєстраційні дії про реєстрацію іпотеки та про державну реєстрацію прав власності на предмет іпотеки за АТ КБ. 28.07.2020, здійснено відчуження зазначеного об'єкту нерухомого майна на користь ТОВ-1. 14.01.2021 ВС у справі № 910/15803/19 скасовано названу постанову, направлено справу на новий розгляд до суду першої інстанції. З наведених обставин вбачається, що майно було відчужено на користь ТОВ-1 в період дії постанови апеляційного господарського суду, яка в подальшому була скасована ВС. Власником даного майна стало ТОВ-1.

Укладаючи спірний договір купівлі-продажу цінних паперів від 30.07.2020 та підписуючи акт про вексельний платіж, ТОВ-1 взяло на себе зобов'язання в рахунок оплати цінних паперів оплатити векселі загальною сумою 125 850 000,00 грн. За доводами позивача, єдиним реальним змістом господарської операції з купівлі-продажу цінних паперів з використанням векселів, як засобу платежу, є лише створення штучних безспірних зобов'язань щодо оплати векселів, які б надали змогу звернути стягнення на майно – майновий комплекс, що перебуває у володінні ТОВ-1.

Проте апеляційний суд при з'ясуванні наявності у позивача порушеного права чи інтересу обмежився лише посиланням на те, що АТ КБ не є стороною спірного правочину та не є кредитором ТОВ-1, та ухилився від дослідження питання щодо наслідків такого правочину, як вони вплинули або можуть вплинути на права та інтереси позивача. Судами не надано оцінку дійсним намірам сторін при укладенні спірного правочину та поведінці відповідачів з урахуванням сукупності обставин щодо вибуття майна з власності позивача.

Позивач стверджує, що ТОВ-1 вчинило дії, спрямовані на створення завідомо штучного боргу шляхом емісії простих векселів, що були передані ТОВ-4 в рахунок погашення заборгованості. Крім того, зобов'язання за договором та за векселями за жодних обставин ТОВ-1 не могло б виконати в строк. І єдиною метою такого правочину є подальше звернення стягнення на єдине майно ТОВ-1 – майновий комплекс загальною площею 17 206,70 кв. м.

КГС ВС дійшов висновку про направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції. При новому розгляді судам необхідно аргументовано прийняти

або відхилити наступні доводи позивача та надати оцінку доказам, наданим позивачем, на підтвердження цих доводів:

- 1) щодо значного завищення вартості цінних паперів, що були предметом спірного правочину;
- 2) щодо відсутності розумної економічної мети вчинення спірного правочину у ТОВ-1;
- 3) щодо відсутності у ТОВ-1 можливості розрахуватися за випущеними векселями;
- 4) щодо усвідомленої спрямованості спірного правочину на шкоду позивачу, тобто фраздаторність спірного правочину (спрямованість на шкоду іншим особам).

4.3.6. Удаваний договір купівлі-продажу цінний паперів

Статтею 235 ЦК України передбачено правові наслідки удаваного правочину. Удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили. Ознакою удаваного правочину є те, що розбіжність між волею та її зовнішнім виявом стає наслідком навмисних дій його учасників, які мають за мету одержання певної користі для обох учасників.

Для вчинення удаваного правочину необхідна спільна мета сторін приховати інші правовідносини, які бажають вчинити сторони та настання відповідних результатів. Обов'язковою ознакою удаваного правочину є фактичне встановлення між сторонами інших правовідносин ніж ті, щодо яких його було оформлено. Тобто сторони, здійснюючи удаваний правочин, маскують іншу юридичну дію, іншу мету, яку вони мали насправді на увазі.

Встановивши при розгляді справи, що певний правочин вчинено з метою приховати інший правочин (удаваний правочин), господарський суд на підставі частини другої статті 235 ЦК України має виходити з того, що сторонами вчинено саме той правочин, який вони мали на увазі, і розглянути справу по суті із застосуванням правил, що регулюють цей правочин. Якщо він суперечить закону, господарський суд має прийняти рішення про визнання його недійсним із застосуванням, за необхідності, відповідних правових наслідків.

Згідно з частиною третьою статті 238 ЦК України представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом. Тож правочин завжди має вчинятися в інтересах сторони, яку представляють. З метою забезпечення інтересів цієї особи представнику заборонено вчиняти представницький правочин у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є. Правило, передбачене названою нормою,

покликане гарантувати інтереси особи, яку представляють, від можливих зловживань з боку представника.

При цьому словосполучення "у своїх інтересах" слід розуміти таким чином, що представник не може вчиняти від імені особи, яку він представляє, правочин щодо себе особисто (тобто бути стороною цього правочину) або іншим шляхом на шкоду інтересам довірителя, в тому числі на користь інших осіб, включаючи і тих, представником яких він одночасно є. Зазначена норма права передбачає також добросовісність поведінки особи-представника, який діє від імені іншої особи на підставі довіреності або в силу своїх повноважень.

Законом не встановлено виключного переліку обставин, які свідчать про недобросовісність дій. Проте з огляду на загальні засади здійснення цивільних прав (статті 12 ЦК України) висновок про добросовісність поведінки особи залежить від того, чи відповідає укладення договору її внутрішній волі, чи бажала ця особа реального настання правових наслідків, що обумовлені договором, і чи настали такі наслідки насправді.

Постанова КГС ВС від 17.08.2021 у справі № 924/139/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99146727>

LAFINER SOP TRADING LTD звернулося до господарського суду з позовом до особи-1, особи-2 та ТОВ про: визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладених між особою-2 (покупцем), в особі повіреного – ТОВ, та LAFINER SOP TRADING LTD (продавцем), в особі представника за довіреністю особи-1; визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, укладеного між особою-2, який діяв через повіреного – ТОВ, та особою-1. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що оспорювані правочини є удаваними, вчиненими особами в умовах прямого підпорядкування з метою приховання дійсно вчиненого правочину – договору купівлі-продажу акцій між особою-1, як повіреним LAFINER SOP TRADING LTD, та особою-1 як фізичною особою у власних інтересах. Правовим обґрунтуванням позивачем зазначено, зокрема, приписи статей 203, 215, 238, 235 ЦК України.

Особа-3 звернулася з позовом, як третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору, до відповідачів про визнання недійсним названих договорів купівлі-продажу цінних паперів. Її позовні вимоги обґрунтовані тим, що вона є акціонером ПАТ, а оспорювані договори порушують її корпоративні права як акціонера цього товариства. Підстави та вимоги особи-3 є аналогічними позовній заяві LAFINER SOP TRADING LTD.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов LAFINER SOP TRADING LTD задоволено. Визнано недійсним названі договори купівлі-продажу цінних паперів. У задоволенні заяви третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору особи-3 відмовлено. Вирішено питання розподілу судових витрат.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що, враховуючи предмет, ціну, дату укладання, учасників спірних договорів, оспорювані договори не відповідають вимогам статті 238 ЦК України, та у розумінні статті 235 ЦК України є удаваними правочинами, спрямованими на приховання іншого правочину – договору купівлі-продажу цінних паперів між особою-1, як повіреним LAFINER SOP TRADING LTD та особою-1, як фізичною особою при придбанні значного пакета акцій товариства, який насправді вчинено з порушенням вимог щодо представництва інтересів. Оспорюваними договорами не було порушено будь-яких майнових прав чи законних інтересів особи-3, за захистом яких він звернувся до суду, а тому у задоволенні позовної заяви третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору відмовлено.

Постанову суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що позивачем не зазначено який правочин сторони мали на меті приховати та не доведено, що сторони оспорюваних договорів мали умисел укласти інший договір та приховати такий договір шляхом укладення оскаржуваних договорів купівлі-продажу цінних паперів; позивачем не доведено факт удаваності оспорюваних договорів; у цьому випадку відбулася підміна волі довірителя волею представника, що в свою чергу є підставою для визнання такого правочину недійсним, з огляду на те, що він вчинений опосередковано на користь представника; враховуючи предмет, ціну, дату укладання, учасників оспорюваних договорів, непослідовну поведінку сторін таких правочинів, місцевий господарський суд дійшов правильного висновку про невідповідність таких договорів вимогам статті 238 ЦК України.

Колегія суддів КГС ВС, залишаючи судові рішення без змін, зазначила, що законом не встановлено виключного переліку обставин, які свідчать про недобросовісність дій. Проте з огляду на загальні засади здійснення цивільних прав (стаття 12 ЦК України), висновок про добросовісність поведінки особи залежить від того, чи відповідало укладення договору її внутрішній волі, чи бажала ця особа реального настання правових наслідків, що обумовлені договором, і чи настали такі наслідки насправді. Із наведеного вбачається, що вчиняючи оспорювані правочини, особа-1 мала на меті набуття у власність цінних паперів (65 861 простих іменних акцій, емітентом яких є ПАТ, загальною номінальною вартістю – 3 293 050,00 грн), які належали LAFINER SOP TRADING LTD, а тому переслідувала особисту мету, діяла не в інтересах довірителя – LAFINER SOP TRADING LTD, чим порушила його права.

Суд апеляційної інстанції помилково дійшов висновку про те, що позивачем не зазначено, який правочин сторони мали на меті приховати, не доведено, що сторони оспорюваних договорів мали умисел укласти інший договір та приховати такий договір шляхом укладення оскаржуваних договорів купівлі-продажу цінних паперів та, як наслідок, про недоведеність факту удаваності укладених договорів, оскільки у позовній заяві позивач вказував, що оспорювані договори були спрямовані на встановлення інших правовідносин, а саме,

правовідносин купівлі-продажу цінних паперів між особою-1, як представником LAFINER SOP TRADING LTD, та особою-1, як фізичною особою.

У зв'язку з наведеним, КГС ВС взяв до уваги доводи скаржників про порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, однак допущене судом апеляційної інстанції порушення в цілому не вплинуло на правильність прийнятого ним по суті рішення (залишення без змін рішення суду першої інстанції), а тому воно не стало підставою для його скасування, а лише для зміни його мотивувальної частини щодо висновків про неудаваність оспорюваних правочинів.

Окрема думка судді КГС ВС від 17.08.2021 у справі № 924/139/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99354582>

Суддя КГС ВС при прийнятті зазначеної постанови ВС не погодилася з висновками щодо внесених змін у постанову апеляційного господарського суду та викладення її мотивувальної частини в редакції прийнятої КГС ВС постанови, а також залишення без змін рішення та постанови судів попередніх інстанцій в інших частинах, оскільки вона переконана, що як суд першої, так і суд апеляційної інстанції дійшли передчасних висновків щодо наявності підстав для задоволення позову LAFINER SOP TRADING LTD.

Установивши під час розгляду справи, що правочин вчинено для приховання іншого правочину, суд на підставі статті 235 ЦК України має визнати, що сторони вчинили саме цей правочин та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин. Якщо правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про встановлення його нікчемним або про визнання його недійсним. Отже, для визнання договорів купівлі-продажу цінних паперів удаваними, позивачем має бути доведена спрямованість волі обох сторін кожного договору на породження правовідносин саме за іншими договорами, приховання інших відносин під договорами купівлі-продажу цінних паперів.

При цьому суддя вважає, що позивачем має бути доведено факт удаваності щодо кожного правочину купівлі-продажу окремо, а саме між особою-2 (покупцем) та LAFINER SOP TRADING LTD (продавцем) – окремо, та оцінити наявність ознак удаваності самотійного правочину, укладеного між особою-2, та особою-1. Те саме стосується і встановлення відповідності оспорюваних правочинів вимогам частини третьої статті 238 ЦК України. Так, згідно з названою нормою представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.

Отже, судам необхідно було оцінити якими доказами підтверджено доводи позивача про те, що особа-1 (як представник позивача) під час укладення спірного договору купівлі-продажу цінних паперів з особою-2 діяв у своїх інтересах та який

правочин насправді приховано під зазначеним договором. При цьому для задоволення позову необхідно встановити не лише те, що правочин є удаваним, але й наявність порушення цивільного права чи охоронюваного законом інтересу, за захистом яких позивач звернувся до суду.

Суди попередніх інстанцій не надали оцінки змісту позовної заяви на предмет наявності у ній обґрунтування позивачем, яким чином, внаслідок укладення спірних договорів було порушено права позивача. Не з'ясовано, чи посилається позивач, зокрема, на перевищення повноважень його представником (відповідачем-1) під час укладення оспорюваних договорів або на відчуження акцій за заниженою ціною, або на відсутність волі позивача на відчуження таких акцій тощо. Судами достовірно не з'ясовано, чи отримано позивачем кошти за спірним правочином купівлі-продажу цінних паперів.

У постанові від 17.08.2021 ВС зазначив про те, що у позивача не було мети припинити права та обов'язки щодо цінних паперів (65 861 простих іменних акцій, емітентом яких є ПАТ) та, відповідно, не було мети укладення договору купівлі-продажу, що підтверджується, зокрема, позовною заявою у цій справі та її обґрунтуванням. Однак суддя вважає, що позовна заява у цій справі не є допустимим доказом відповідних обставин у розумінні статті 34 ГПК України.

Крім того, суддя визнала передчасними висновки судів попередніх інстанцій щодо звернення позивачем із даним позовом до суду в межах позовної давності, оскільки суди не надали оцінки тому, чи міг позивач довідатися про порушення своїм правом раніше, ніж 21.05.2019, проявивши розумну обачність у правовідносинах зі своїм представником.

З урахуванням наведеного, суддя вважала, що рішення та постанова судів попередніх інстанцій підлягають скасуванню, а справа – направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

4.3.7. Визнання недійсним договору купівлі-продажу іменних акцій, укладеного з особою (директором), що не мала повноважень на їх відчуження

Частиною першою статті 92 ЦК України передбачено, що юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Відповідно до статей 237, 239 ЦК України представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства. Правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

Згідно з частиною третьою статті 92 ЦК України орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її

імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. У відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, коли юридична особа доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження.

За статтею 232 ЦК України правочин, який вчинено внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсним.

Відповідно до статті 241 ЦК України правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання. Наступне схвалення правочину особою, яку представляють, створює, змінює і припиняє цивільні права та обов'язки з моменту вчинення цього правочину.

З огляду на положення статей 92, 241 ЦК України вчинення правочину органом (посадовою особою) юридичної особи з перевищенням наданих йому повноважень може бути підставою для недійсності такого правочину лише за умови обізнаності контрагента про наявність відповідного обмеження повноважень (коли він знав чи за всіма обставинами не міг не знати про такі обмеження), а також відсутності подальшого схвалення правочину.

Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників. Вони складаються з учасників товариства або призначених ними представників. Згідно з частинами першою – третьою статті 62 Закону України "Про господарські товариства" у товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Дирекцію очолює генеральний директор. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства. Дирекція (директор) вирішує усі питання діяльності товариства, за винятком тих, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників. Загальні збори учасників товариства можуть винести рішення про передачу частини повноважень, що належать їм, до компетенції дирекції (директора). Дирекція (директор) підзвітна загальним зборам учасників і організує виконання їх рішень. Дирекція (директор) не вправі приймати рішення, обов'язкові для учасників товариства.

Відповідно до частини четвертої статті 62 Закону України "Про господарські товариства" дирекція (директор) діє від імені товариства в межах, встановлених даним Законом та установчими документами. Відповідно до частини першої статті 98 ЦК України загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі і з тих, що передані загальними зборами до компетенції виконавчого органу.

За положеннями частини другої статті 98 ЦК України рішення загальних зборів приймаються простою більшістю від числа присутніх учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом. Рішення про внесення змін до статуту товариства, відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, та про ліквідацію товариства приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом.

Відповідно до частини другої статті 9 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" в ЄДР містяться такі відомості про юридичну особу, крім державних органів і органів місцевого самоврядування як юридичних осіб, зокрема, відомості про керівника юридичної особи та про інших осіб (за наявності), які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи, у тому числі підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації тощо: прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), дані про наявність обмежень щодо представництва юридичної особи.

Згідно з частиною третьою статті 10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" якщо відомості, що підлягають внесенню до ЄДР, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості.

Постанова КГС ВС від 30.09.2021 у справі № 910/11388/20

<https://reestr.court.gov.ua/Review/100305932>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовом до особи-1, ТОВ-2, ТОВ-3, ПАТ АБ про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів, витребування з чужого незаконного володіння 2 160 простих іменних акцій, зобов'язання ПАТ АБ провести безумовну облікову операцію списання 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що оспорюваний договір укладено внаслідок зловмисної домовленості особи-1 з колишнім директором ТОВ особою-2, який не мав повноважень на відчуження таких спірних акцій, про що особа-1 була обізнана. Також позивач зазначав, що відчуження акцій суперечить положенням абзацу другого частини другої статті 98 ЦК України, оскільки таке рішення могло бути прийняте виключно не менш як 3/4 голосів на загальних зборах учасників товариства.

Рішенням господарського суду у задоволенні позову відмовлено повністю та скасовано заходи забезпечення позову, вжиті ухвалою господарського суду. Це рішення обґрунтовано, зокрема тим, що згідно з відомостями з ЄДР станом

на дату укладення спірного правочину були відсутні будь-які обмеження повноважень директора особи-2 щодо представництва ТОВ-1. При цьому суд зазначив, що відповідно до пункту 5.2 статуту ТОВ-1, затвердженого протоколом № 1 зборів учасників від 17.01.2001, директор вирішує усі питання, за винятком тих, що належать до виняткової компетенції зборів учасників; статті 4 цього статуту не віднесено до виключної компетенції зборів учасників питання щодо визначення умов договорів та питання щодо відчуження майна товариства, зокрема акцій.

Враховуючи відмову у задоволенні позовної вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу, суд першої інстанції дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення вимог і про витребування акцій з чужого володіння та зобов'язання провести безумовну облікової операцію списання простих іменних акцій бездокументарної форми існування.

Постановою апеляційного господарського суду рішення місцевого господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позовних вимог повністю. Визнано недійсним договір купівлі-продажу цінних паперів. Витребувано з чужого незаконного володіння ТОВ-2 на користь ТОВ-1 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, емітованих ПрАТ, що становить 90 % статутного капіталу цього емітента, які знаходяться на рахунку в цінних паперах ТОВ-2, відкритому в ПАТ АБ. Зобов'язано ПАТ АБ провести безумовну облікову операцію списання 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, емітованих ПрАТ з рахунку у цінних паперах, відкритому на ім'я ТОВ-1 в ПАТ АБ, та зарахувати їх на рахунок у цінних паперах, відкритий в депозитарній установі ТОВ-3 на ім'я ТОВ-2.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що вартість майна, яке відчужувалося за оскаржуванним правочином перевищувала 50 % вартості майна товариства, тому таке відчуження потребувало відповідного рішення зборів учасників товариства, як це передбачено частиною другою статті 98 ЦК України, проте зазначеного порядку не було дотримано. Крім того, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що повноваження директора ТОВ-2, зокрема, на вчинення правочинів з відчуження майна, були обмежені протоколом зборів учасників ТОВ-2 від 05.09.2017. Апеляційний господарський суд встановив, що був наявний дефекти волі – невідповідність волі та волевиявлення ТОВ-2, а тому спірний правочин суперечить статтям 92, 98, 203 ЦК України і підлягає визнанню недійсним на підставі статей 215, 232 ЦК України.

Залишаючи рішення апеляційного господарського суду без змін, КГС ВС звернув увагу на те, що обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи набуває юридичної сили для третьої особи в тому випадку, якщо саме вона, ця третя особа, вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема, достеменно знала про відсутність

у виконавчого органу товариства необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це.

При цьому відсутність станом на момент укладення відповідного договору у ЄДР інформації щодо наявності обмежень у директора такої юридичної особи згідно з частиною третьою статті 10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" може бути врахована у спорі з третіми особами лише у випадку, коли третя особа не знала і не могла знати ці відомості. Тобто відсутність відповідних відомостей має бути оцінена в сукупності з іншими доказами у справі.

Колегія суддів КГС ВС визнала обґрунтованими висновки апеляційного господарського суду про те, що особа-1 як керівник та виконуючий обов'язки голови правління ПАТ АБ був обізнаний або повинен був бути обізнаним з протоколом зборів учасників ТОВ-1 та відповідно до наявних у директора ТОВ-1 обмежень щодо укладення правочинів з відчуження майна. Крім того, судом апеляційної інстанції встановлено, що доказів виконання особою-1 зобов'язання з оплати за спірним договором матеріали справи не містять. А у самому договорі зазначено, що розрахунки по договору проводяться до 31.12.2017, тобто до укладення самого договору. Враховуючи наведене, суд апеляційної інстанції, дійшов висновку, що продаж акцій ПАТ АБ в десять разів дешевше номінальної вартості таких акцій, не може вважатися обачним та сумлінним (добросовісним та розумним) виконанням посадовою особою своїх обов'язків.

Враховуючи названі обставини справи, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що оскаржуваний позивачем правочин вчинений від імені ТОВ-1 посадовою особою-2 всупереч інтересам товариства, що вказує на наявність умислу і домовленості представників сторін під час укладення спірного договору щодо переслідування власних інтересів. Суд апеляційної інстанції встановив, що докази наступного схвалення спірного правочину ТОВ-1 в матеріалах справи відсутні. Тож ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про існування підстав для визнання спірного договору недійсним у зв'язку недодержанням в момент його вчинення вимог, зокрема статті 92, 203 ЦК України, оскільки спірний правочин вчинено за наявності обмежень повноважень директора, а зміст цього правочину не відповідав справжньому волевиявленню ТОВ-1.

КГС ВС зазначив, що, враховуючи недійсність правочину та наявність підстав для витребування акцій, беручи до уваги особливості правового регулювання депозитарного обліку щодо спірних 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, які зберігаються на рахунку в цінних паперах, відкритому в депозитарній установі, приписи статті 6 Закону України "Про депозитарну систему України" щодо внесення змін до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів конкретного власника виключно депозитарними установами на підставі, зокрема, судового рішення, суд апеляційної інстанції

дійшов правильного висновку про ефективність та правомірність обраного позивачем такого способу захисту як зобов'язання ПАТ АБ провести безумовну облікову операцію списання 2 160 простих іменних акцій бездокументарної форми існування, емітованих ПАТ з рахунку у цінних паперах, відкритому на ім'я ТОВ-2 в ПАТ АБ, та зарахувати їх на рахунок у цінних паперах, відкритий в депозитарній установі ТОВ-3 на ім'я ТОВ-2, оскільки задоволення такої вимоги забезпечить повне відновлення прав сторони.

Розділ V. Захист прав, що впливають з акцій

5.1. Витребування із чужого незаконного володіння простих іменних акцій, тобто цінних паперів, які посвідчують майнові права позивача щодо АТ

Право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом (стаття 328 ЦК України).

У силу статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном; ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте ці положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Критеріями сумісності заходу втручання у право на мирне володіння майном із гарантіями статті 1 Першого протоколу до Конвенції є те, чи ґрунтувалося таке втручання на національному законі, чи переслідувало легітимну мету, що впливає зі змісту названої статті, а також, чи є відповідний захід пропорційним легітимній меті втручання у право: втручання держави у право мирного володіння майном повинно мати нормативну основу у національному законодавстві, яке є доступним для заінтересованих осіб, чітким, а наслідки його застосування – передбачуваними; якщо можливість втручання у право мирного володіння майном передбачена законом, Конвенція надає державам свободу розсуду щодо визначення легітимної мети такого втручання: або з метою контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів, або для забезпечення сплати податків, інших зборів чи штрафів.

Втручання у право мирного володіння майном, навіть якщо воно здійснюється згідно із законом і з легітимною метою, буде розглядатися як порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції, якщо не буде встановлений справедливий баланс між інтересами суспільства, пов'язаними з цим втручанням, й інтересами особи, яка зазнає такого втручання.

Отже, має існувати розумне співвідношення (пропорційність) між метою, досягнення якої передбачається, та засобами, які використовуються для її досягнення. Справедливий баланс не буде дотриманий, якщо особа – добросовісний набувач внаслідок втручання в її право власності понесе індивідуальний і надмірний тягар, зокрема, якщо їй не буде надана обґрунтована компенсація чи інший вид належного відшкодування у зв'язку з позбавленням

права на майно (див. рішення ЄСПЛ у справах "Рисовський проти України" від 20.10.2011, "Кривенький проти України" від 16.02.2017).

У статті 41 Конституції України також закріплено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом (частина друга статті 321 ЦК України).

Відповідно до положень статей 15, 16 ЦК України, статті 20 ГК України, статті 2 ГПК України кожна особа має право на захист свого права (охоронюваного законом інтересу), у тому числі в судовому порядку, в разі його порушення, невизнання або оспорювання. Тому задоволення судом позову можливе лише за умови доведення позивачем обставин щодо наявності у нього відповідного права (охоронюваного законом інтересу), а також порушення (невизнання, оспорення) зазначеного права відповідачем з урахуванням належності обраного способу судового захисту. Зокрема, захист права власності врегульований главою 29 ЦК України. Так, власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним (стаття 387 ЦК України).

Водночас якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно: 1) було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; 2) було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; 3) вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом. Майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень. Якщо майно було набуто безвідплатно в особи, яка не мала права його відчужувати, власник має право витребувати його від добросовісного набувача у всіх випадках (стаття 388 ЦК України).

Тож наявність у власника права на витребування майна від добросовісного набувача залежить від того, на якій підставі добросовісний набувач набув це майно, а у разі набуття його за оплатним договором – також від того, як саме майно вибуло з володіння власника чи особи, якій власник передав це майно у володіння. Коло підстав, за яких власник має право витребувати майно від добросовісного набувача, є вичерпним.

Постанова КГС ВС від 26.01.2021 у справі № 910/9924/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94517814>

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до п'яти відповідачів про витребування на користь позивача з чужого

незаконного володіння відповідачів простих іменних бездокументарних акцій, емітованих ПрАТ, у кількості по 131 556 з кожного (що становить 8,0007 % від загальної кількості акцій) шляхом списання їх з депозитарних рахунків відповідачів і зарахування на депозитарний рахунок позивача.

Позов мотивований тим, що позивач станом на 4 квартал 2011 року був власником 657 780 простих бездокументарних акцій ТОВ, що становило 40,0035 % від їхньої загальної вартості (далі – акції), а в грудні 2015 року директор позивача виявив, що протягом 1 кварталу 2012 року акції були відчужені. На думку позивача, на момент звернення з позовом акції належать відповідачам, які є добросовісними набувачами. Водночас позивач зазначив, що він не приймав рішення та не вчиняв жодних правочинів щодо відчуження акцій, тому вони вибули з володіння позивача проти його волі, незаконно та без належної на те правової підстави.

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено в задоволенні позовних вимог. Судові рішення мотивовані тим, що позивач не довів обставини вибуття акцій з володіння позивача не з його волі. З огляду на необґрунтованість позовних вимог суди дійшли висновку про відсутність правових підстав для застосування позовної давності до спірних правовідносин.

КГС ВС зазначив, що за вимогами статей 13, 74 ГПК України судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності сторін. Натомість відповідно до положень статей 2, 13, 76–79, 86 ГПК України, керуючись завданнями та принципами господарського судочинства, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, суд повинен оцінити надані докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також вірогідність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

Стандарт доказування "вірогідності доказів", на відміну від "достатності доказів", підкреслює необхідність співставлення судом доказів, які надає позивач та відповідач. Тобто з введенням в дію нового стандарту доказування необхідним є не надати достатньо доказів для підтвердження певної обставини, а надати їх саме ту кількість, яка зможе переважити доводи протилежної сторони судового процесу.

Залишивши поза увагою внесені Законом України № 132–ІХ від 20.09.2019 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні" зміни до статей 79, 86 ГПК України, суди першої та апеляційної інстанцій всупереч вимогам частини третьої статті 3 названого Кодексу при вирішенні цієї справи помилково виходили з положень попередніх редакцій зазначених статей щодо достатності доказів. При цьому суди не врахували висновки ВС, зокрема, викладені постановою Суду від 25.06.2020

у справі № 924/233/18, від 21.08.2020 у справі № 904/2357/20, від 24.09.2020 у справі № 922/2665/17, від 01.10.2020 у справі № 910/16586/18 щодо необхідності співставлення судом наданих позивачем і відповідачем доказів з огляду на їх вірогідність для правильного застосування положень статті 79 ГПК України.

Так, за змістом мотивувальної частини оскаржуваного рішення, суд першої інстанції при вирішенні спору виходив з того, що на підтвердження позовних вимог позивач зазначив про відсутність у нього будь-яких первинних та облікових документів, які б підтверджували правомірність відчуження акцій, а в якості доказу неможливості укладення відповідного правочину чи правочинів надав довідку про перебування директора позивача в слідчому ізоляторі. Відмовляючи в задоволенні позову, місцевий господарський суд виходив лише з того, що поданий доказ та наведені твердження є недостатніми для встановлення факту (обставин) вибуття акцій з володіння позивача не з його волі. При цьому суд не надав жодної правової оцінки (прийняв до уваги чи відхилив) ані наведеним доказам, ані іншим наданим сторонами доказам щодо їх належності, допустимості, достовірності, а також вірогідності.

Суд апеляційної інстанції під час розгляду справи надав правову оцінку деяким доказам у справі, зокрема, відхилив надані позивачем до матеріалів справи відомості з сайту <http://smida.gov.ua> як такі, що мають лише інформаційний характер та не доводять, що майно вибуло з власності позивача поза його волею і хто був власником майна на момент такого вибуття.

Посилаючись на норми Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" та Положення про депозитарну діяльність, затвердженого рішенням ДКЦПФР від 11.10.2006 № 999, суд апеляційної інстанції зауважив, що операції за цінними паперами та стан рахунку підтверджують саме виписки з рахунку в цінних паперах, які позивачем не надані.

ВС визнав, що наведені висновки суду апеляційної інстанції стосуються вирішення питань оцінки доказів щодо їх належності, допустимості та достовірності, тоді як відповідно до положень статті 300 ГПК України суд касаційної інстанції не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази. Однак, не вдаючись до переоцінки доказів, суд звертає увагу, що висновок суду апеляційної інстанції про виключно інформаційний характер відомостей з сайту <http://smida.gov.ua> не є достатньо обґрунтованим, адже не заснований на з'ясуванні підстав внесення відповідних відомостей, їх правової природи та достовірності тощо.

До того ж, зазначивши про ненадання позивачем виписки з рахунку в цінних паперах ТОВ, суд апеляційної інстанції не надав жодної правової оцінки доданих до позовної заяви копії виписки про стан рахунку в цінних паперах № 100031 від

07.12.2010, не навів у постанові висновку про прийняття до уваги чи відхилення названого доказу. Також апеляційний господарський суд не надав оцінки доданій до позовної заяви копії листа від 15.01.2019 за № 01–09/118 з додатками, на який посилається позивач у касаційній скарзі. Зокрема, суд не з'ясував, чи підтверджують зазначені докази право позивача на спірні акції на момент, коли вони, за доводами позивача, вибули з його володіння.

Зважаючи на викладене, КГС ВС визнав передчасним висновок судів першої та апеляційної інстанцій про відмову в позові з підстав недоведеності позивачем обставин, які становлять предмет доказування у справі за віндикаційним позовом та є необхідними передумовами для його задоволення, оскільки суди всупереч вимогам статей 2, 13, 86, 236, 238, 282 ГПК України під час розгляду справи належним чином не дослідили зібрані у справі докази, не навели мотиви відхилення або врахування кожного доказу та кожного аргументу, наведеного учасниками справи (крім тих, що очевидно не відносяться до предмета спору, є явно необґрунтованими або неприйнятними з огляду на законодавство чи усталену судову практику).

Рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду у справі скасовано а справу передано на новий розгляд до господарського суду. Під час нового розгляду справи судам слід взяти до уваги викладене та на підставі належних доказів з'ясувати наявність чи відсутності обставин, що становлять предмет доказування у справах за віндикаційним позовом та підтверджують правомірність вимог позивача про повернення йому майна з чужого незаконного володіння.

5.2. Щодо визнання права власності на цінні папери

Частиною першою статті 8 Закону України “Про депозитарну систему України” передбачено, що підтвердженням прав на цінні папери та прав за цінними паперами, що існують в бездокументарній формі, а також обмежень прав на цінні папери у певний момент часу є обліковий запис на рахунку в цінних паперах депонента в депозитарній установі, а якщо права на відповідні цінні папери обліковуються на рахунку в цінних паперах номінального утримувача – обліковий запис на рахунку в цінних паперах власника цінних паперів в обліковій системі номінального утримувача, клієнта номінального утримувача.

Частиною другою статті 8 Закону України “Про депозитарну систему України” визначено, що виписка з рахунку в цінних паперах номінального утримувача є документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери на рахунку номінального утримувача, що належать клієнтам номінального утримувача або клієнтам клієнта номінального утримувача, та не є підтвердженням права власності на цінні папери. Отже, реалізація права власності на набуті цінні папери можлива після належного їх оформлення – видачі

особі сертифіката (при документарній формі випуску) або зарахування цінних паперів на рахунок особи та отримання нею виписки з рахунку у цінних паперах (при бездокументарній формі випуску).

Розділом V Порядку зупинення дії та анулювання ліцензії на окремі види професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів), затвердженого Рішенням КЦПФР № 816 від 14.05.2013, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 01.06.2013 за № 862/23394 визначені дії професійного учасника у випадку анулювання ліцензії на певні види професійної діяльності на фондовому ринку.

Так, відповідно до пункту 2 розділу V Порядку № 816 депозитарна установа у випадку анулювання ліцензії зобов'язана припинити провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності за певним видом з дати набрання чинності рішенням про анулювання ліцензії за цим видом депозитарної діяльності та зобов'язана здійснити дії, передбачені нормативно-правовим актом Комісії, що регулює питання припинення провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – депозитарної діяльності.

Порядок дій депозитарних установ, а також дій юридичних осіб, яким було анульовано ліцензії на провадження депозитарної діяльності на фондовому ринку, що припиняють провадження ними професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, визначені Положенням про припинення депозитарною установою провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, затвердженим рішенням НКЦПФР від 08.04.2014 № 431 (далі за текстом – Положення № 431).

Відповідно до пункту 3 розділу III Положення № 431 у разі прийняття органом ліцензування рішення про анулювання ліцензії, всі документи, бази даних, архіви баз даних Депозитарної установи, інформація щодо її депонентів, які не закрили рахунки в цінних паперах, та прав на цінні папери, які обліковувалися на їх рахунках станом на кінець операційного дня, що передує даті припинення діяльності, та невиплачені депозитарною установою кошти за цінними паперами особам, що мають право на їх отримання, передаються виключно до уповноваженого на зберігання.

Послідовність дій депозитарної установи, діяльність якої припиняється, у разі передання баз даних, архівів баз даних та документів уповноваженому на зберігання, визначена Главою 3 Розділу IV Положення № 431. Так, депозитарна установа (ліквідатор у разі відкриття ліквідаційної процедури) протягом 20 робочих днів, починаючи з першого робочого дня, наступного за датою припинення діяльності, повинна підготувати для передачі перелік документів, серед яких повинні міститись в т.ч. виписки про стан рахунків у цінних паперах та бази даних депозитарної установи станом на кінець операційного дня, що передує даті припинення діяльності.

Згідно з пунктом 2 Глави 3 Розділу IV Положення № 431 передавання документів, зазначених у пункті 1 цієї глави, від депозитарної установи до уповноваженого на зберігання повинно бути виконано депозитарною установою (ліквідатором у разі відкриття ліквідаційної процедури) не пізніше 30 календарних днів, починаючи з першого робочого дня, наступного за датою припинення діяльності, та оформлено актом приймання-передавання, який підписується уповноваженими особами депозитарної установи (або ліквідатора у разі відкриття ліквідаційної процедури) та уповноваженого на зберігання, складеним не менше ніж у двох примірниках. Строк передавання документів, названих у пункті 1 цієї глави, від депозитарної установи до уповноваженого на зберігання може бути продовжений органом ліцензування за його окремим рішенням у разі звернення депозитарної установи та подання документів, що обґрунтовують таке продовження. Орган ліцензування протягом 3 робочих днів з дати прийняття такого рішення надсилає відповідне повідомлення центральному депозитарію цінних паперів та НБУ.

Постанова КГС ВС від 04.02.2021 у справі № 910/1744/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94696447>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду до ПАТ "Національний депозитарій України", ТОВ-2 та ПАТ АБ про зобов'язання ТОВ-2 здійснити у встановленому порядку усі необхідні дії, пов'язанні із анулюванням ліцензії на здійснення депозитарної діяльності, в тому числі передачу бази даних за рахунками в цінних паперах емітента – ПрАТ, ПАТ "Національний депозитарій України", визнання права власності за позивачем на 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми загальною вартістю 119 119, 00 грн; зобов'язання ПАТ "Національний депозитарій України" внести зміни до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів без розпорядження ТОВ-2 шляхом здійснення безумовної депозитарної операції: переказу цінних паперів з рахунку в цінних паперах депозитарної установи – ТОВ-2 на рахунок в цінних паперах депозитарної установи – ПАТ АБ.

Позовні вимоги обґрунтовані невиконанням ТОВ-2 покладених на нього зобов'язань щодо здійснення необхідних дій, пов'язаних із припиненням депозитарної діяльності депозитарної установи – передачі бази даних за рахунками в цінних паперах емітента – ПрАТ до ПАТ "Національний депозитарій України" як центрального депозитарія.

Рішенням господарського суду провадження у справі в частині, що стосується позовних вимог до ПАТ АБ закрито. В іншій частині позовні вимоги задоволено повністю. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано в частині задоволення вимоги про зобов'язання ТОВ-2 здійснити у встановленому порядку усі необхідні дії, пов'язані з анулюванням ліцензії на здійснення депозитарної діяльності, в тому числі

передачу бази даних за рахунками в цінних паперах емітента ПрАТ ПАТ "Національний депозитарій України". Прийнято в цій частині нове рішення – про відмову у задоволенні названої вимоги, в іншій частині рішення господарського суду залишено без змін.

КГС ВС закрити касаційне провадження за касаційною скаргою ТОВ-2 в частині підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, в іншій частині касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення попередніх судових інстанцій без змін, поновивши їх виконання, та зазначив таке. Як встановили господарські суди позивач є власником 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми. При цьому реалізація позивачем права власності на цінні папери можлива після їх належного оформлення – зарахування цінних паперів на його рахунок та отримання виписки з рахунку у цінних паперах, що унеможлиблюється не переданням ТОВ-2 документів та баз даних, визначених Положенням № 431 до уповноваженого на зберігання – центральному депозитарію – ПАТ "Національний депозитарій України", з подальшим перерахуванням їх на рахунок позивача.

З огляду на викладене, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що неможливість зарахування з наведених вище підстав цінних паперів на рахунок позивача та відповідно отримання ним виписки з рахунку у цінних паперах є фактично втратою позивачем документів, що засвідчують належність йому права власності на ці цінні папери, а тому згідно з приписами статті 392 ЦК України може бути підставою для визнання за ним такого права. З врахуванням викладеного, колегія суддів КГС ВС погодилася із висновком судів попередніх інстанцій в частині обґрунтованості вимоги позивача про визнання за ним права власності на 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми.

Колегія суддів КГС ВС також погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що обраний позивачем спосіб захисту шляхом визнання права власності та зобов'язання ПАТ "Національний депозитарій України" вчинити дії з переказу цінних паперів є ефективним, оскільки забезпечить позивачу за допомогою процесуального інструменту – рішення суду, відновлення в порядку, визначеному законом, сукупності усіх правомочностей власника на 49 штук простих іменних акцій бездокументарної форми.

5.3. Арешт на цінні папери або інше обмеження прав на цінні папери конкретного власника, в разі накладення (встановлення) за рішенням суду, повинен скасовуватися (зніматися) за рішенням суду

Відповідно до пункту 10 частини першої статті 2 Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" випуск цінних паперів – сукупність певного виду емісійних цінних паперів одного емітента однієї номінальної вартості, які

мають однакову форму випуску і міжнародний ідентифікаційний номер та забезпечують їх власникам однакові права незалежно від часу їх придбання.

У пункті 26 частини першої статті 2 Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", зазначено, що міжнародний ідентифікаційний номер цінних паперів (код ISIN) – номер (код), що дає змогу однозначно ідентифікувати цінні папери або інший фінансовий інструмент, присвоєння якого передбачено законодавством. За змістом частини другої статті 8 названого Закону цінні папери за порядком їх розміщення або видачі поділяються на емісійні або неемісійні. Емісійні цінні папери – це цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску цінних паперів стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітента).

Частиною другою статті 4 Закону України "Про депозитарну систему України" встановлено, що набуття і припинення прав на цінні папери і прав за цінними паперами здійснюються шляхом фіксації відповідного факту в системі депозитарного обліку. У системі депозитарного обліку реєструються обмеження прав на цінні папери. У системі депозитарного обліку можуть реєструватися обмеження прав за цінними паперами у випадках та в порядку, встановлених НКЦПФР.

Відповідно до частини першої статті 5 Закону України "Про депозитарну систему України" рахунок у цінних паперах депонента відкривається депозитарною установою на підставі договору про обслуговування рахунка в цінних паперах власнику цінних паперів. Договір про обслуговування рахунка в цінних паперах укладається між депонентом та депозитарною установою, відповідно до якого депозитарна установа в установленому Комісією порядку на рахунку у цінних паперах веде облік цінних паперів, що належать власникові, співвласникам цінних паперів, у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса – відповідному кредиторів, а також облік прав зазначених осіб на цінні папери, що обліковуються на певному рахунку у цінних паперах, та обмеження таких прав.

За змістом положень абзаців восьмого та десятого частини другої статті 6 Закону України "Про депозитарну систему України" внесення змін до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів конкретного власника (крім встановлених Комісією випадків стосовно цінних паперів, права на які обліковуються на рахунку номінального утримувача) здійснюється виключно депозитарними установами (у визначених законодавством випадках – НБУ або депозитаріями-кореспондентами), в установленому Комісією порядку на підставі: розпорядження та інших документів (у випадках, встановлених Комісією), що подаються депонентом, – у разі встановлення або зняття обмеження прав на цінні папери та прав за цінними паперами відносно прав цього депонента; судового рішення або рішення уповноваженого законом державного органу чи його посадової особи.

Відповідно до частини першої статті 7 Закону України "Про депозитарну систему України" арешт на цінні папери або інше обмеження прав на цінні папери конкретного власника накладається (встановлюється) та скасовується (знімається) в порядку, встановленому цією статтею, на підставі судового рішення або рішення уповноваженого законом органу чи його посадовою особою. У разі встановлення або зняття обмеження стосовно конкретного власника суд або уповноважений законом орган чи його посадова особа зобов'язані подати відповідне рішення депозитарній установі, в якій відкрито рахунок у цінних паперах або цьому власнику, або номінальному утримувачу, на рахунках якого обліковуються права на належні власнику цінні папери.

Постанова КГС ВС від 06.12.2021 у справі № 910/10105/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101873089>

У 2019 році Державна корпорація розвитку "ВЕБ.РФ" (далі – ДКР) звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ про зобов'язання вчинити дії: зобов'язати ТОВ зняти обмеження (арешт), які накладені відповідно до ухвали апеляційного суду щодо обігу цінних паперів ПАТ, які належать на праві власності ДКР. В обґрунтування позову позивач посилався на те, що відмова відповідача у знятті арешту стосовно наведених вище цінних паперів порушує та обмежує право власності позивача ДКР.

Рішенням господарського суду в задоволенні позовних вимог ДКР відмовлено повністю. Місцевий суд мотивував свої висновки тим, що прості іменні акції ПАТ у кількості 5 080 310 373 штук, що складає 99,7726 % статутного капіталу ПАТ, належать Російській Федерації. Постановою апеляційного господарського суду рішення попередньої судової інстанції змінено шляхом викладення його мотивувальної частини в іншій редакції постанови. В іншій частині рішення господарського суду залишено без змін. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що арешт на прості іменні акції ПАТ за міжнародним ідентифікаційним номером цінних паперів залишився чинним.

КГС ВС зазначив, що за змістом абзацу дев'ятнадцятого пункту 2 розділу I Положення про провадження депозитарної діяльності, затвердженого рішенням НКЦПФР від 23.04.2013 № 735, з наступними змінами та доповненнями обтяження цінних паперів зобов'язаннями – будь-які обмеження щодо володіння, користування чи розпорядження цінними паперами, пов'язані з умовами успадкування, застави, судовими рішеннями або рішеннями уповноваженого законом державного органу чи його посадової особи, та в інших випадках, які передбачені законодавством України. Враховуючи частину першу статті 7 Закону України "Про депозитарну систему України", арешт на цінні папери або інше обмеження прав на цінні папери конкретного власника в разі накладення (встановлення) за рішенням суду, повинен скасовуватися (зніматися) за рішенням суду.

Разом з тим, в межах розгляду цивільної справи № 796/165/18 ухвалою апеляційного суду, зокрема було накладено арешт на прості іменні акції ПАТ, які належать ДКР. Отже, арешт ухвалою апеляційного суду було накладено саме за міжнародним ідентифікаційним номером цінних паперів. Водночас зі змісту резолютивної частини постанови ВС від 25.01.2019 у справі № 796/165/18 вбачається, що арешт на прості іменні акції ПАТ за міжнародним ідентифікаційним номером цінних паперів залишився діючим. Враховуючи зазначене, суд апеляційної інстанції дійшов правомірного висновку щодо відсутності підстав для задоволення позовних вимог, тому ВС дійшов висновку про залишення без змін судових рішень попередніх інстанцій.

5.4. Про визнання припиненим зобов'язання за договором з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції

Постанова КГС ВС від 17.11.2021 у справі № 905/641/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101179421>

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до про визнання припиненим зобов'язання за договором з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції ПрАТ у складі пакетів загальною кількістю 4,99928 % від статутного фонду станом на 26.04.2018 та надання рецензії на звіт про оцінку ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції ПрАТ. Позов обґрунтований тим, що укладений між сторонами договір від 30.04.2018 з боку ТОВ виконаний в повному обсязі та належним чином, оцінку однієї простої іменної акції проведено, зазначені послуги оплачені, тобто зобов'язання за договором припинилися їх належним виконанням. Претензію ПрАТ щодо усунення недоліків звіту про оцінку позивач вважає безпідставною.

ПрАТ звернулося до господарського суду з зустрічним позовом до ТОВ про зобов'язання усунути недоліки робіт за договором від 30.04.2018 – "Звіту про оцінку вартості однієї акції (у складі пакетів загальною кількістю 4,99928 % від статутного фонду з метою реалізації права обов'язкового продажу простих акцій акціонерами на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій) ПрАТ від 02.05.2018, шляхом приведення його у повну відповідність до вимог чинного законодавства, які регулюють оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні. Зустрічний позов обґрунтований тим, що під час проведення оцінки майна допущені порушення з боку ТОВ, які вплинули на достовірність оцінки ринкової вартості акцій, що зокрема підтверджується висновками, наведеними в рецензії ФДМУ від 27.04.2018.

Рішенням господарського суду у задоволені первісного та зустрічного позовів відмовлено. Рішення мотивоване, зокрема, тим, що обраний ТОВ "Оціночний стандарт" спосіб захисту у вигляді визнання припиненим зобов'язання

за договором від 30.04.2018 з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції ПрАТ у складі пакетів загальною кількістю 4,99928 % від статутного фонду станом на 26.04.2018 та надання рецензії на звіт про оцінку ринкової вартості 1 (однієї) простої іменної акції ПрАТ, не передбачений законом або договором, що є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову.

Відмовляючи в задоволенні зустрічного позову, суд виходив із того, що матеріалами справи не доведено порушення ТОВ зобов'язань за договором від 30.04.2018 з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) акції товариства станом на 26.04.2018 у розмірі 13,13 грн. Зобов'язання ТОВ Оціночний стандарт за договором припинене належним виконанням, отже ПрАТ не має права вимагати виконання відповідачем за зустрічним позовом додаткових вимог в частині виправлення звіту про оцінку акції товариства, а тому зустрічний позов не підлягає задоволенню з мотивів його безпідставності.

Особа-1, як особа, яка не є учасником справи, звернулася до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на рішення суду попередньої судової інстанції. У апеляційній скарзі особа-1 просила змінити мотивувальну частину рішення господарського суду, виключивши з тексту мотивувальної частини розділ "Розглядаючи зустрічний позов, суд виходить з такого", по абзац "Підсумовуючи, матеріалами справи не доведено порушення ТОВ Оціночний стандарт зобов'язань за договором від 30.04.2018 з проведення оцінки ринкової вартості 1 (однієї) акції товариства станом на 26.04.2018 у розмірі 13,13 грн" включно. У зустрічному позові відмовити з інших підстав, а саме у зв'язку із припиненням зобов'язань по договору від 30.04.2018, що виключає висунення додаткових вимог в частині виправлення звіту про оцінку акції товариства.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційне провадження за апеляційною скаргою особи-1 на рішення господарського суду у справі закрито. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що особа-1 не є учасником провадження у справі, а оскаржуваним рішенням не вирішувалося питання про його права, інтереси та (або) обов'язки.

Особа-1, не погоджуючись із ухвалою апеляційного господарського суду про закриття апеляційного провадження за його скаргою, звернулася до ВС з касаційною скаргою, в якій, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції положень статей 55, 129 Конституції України та пункту 4 частини третьої статті 2, статті 13 ГПК України, просила ухвалу про закриття апеляційного провадження скасувати, а справу передати на розгляд до суду апеляційної інстанції. За твердженням скаржника, даний спір носить штучний характер і поданий виключно для того, щоб створити преюдиційні факти проти колишніх акціонерів ПрАТ, які не погоджуються з ціною примусового викупу акцій і вимагають доплати.

КГС ВС, залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив, що оскільки особа-1 не є учасником провадження у справі,

оскаржуваним рішенням не вирішувалося питання про його права, інтереси та (або) обов'язки, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для закриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи-1 .

5.5. Щодо процедури сквіз-ауту (примусового викупу акцій міноритарних акціонерів), передбаченої статтею 65² Закону України "Про акціонерні товариства"

Постанова КГС ВС від 14.12.2021у справі № 905/2291/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102220320>

У грудні 2019 року Особа-1 звернулася до господарського суду з позовом до Компанії-1, ПрАТ-1, Компанії-2, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору на стороні відповідачів – ПрАТ-2, про зобов'язання солідарно всіх відповідачів компенсувати майнову шкоду, спричинену йому спільними діями відповідачів в результаті укладання та виконання ними правочинів, що не відповідають вимогам закону, а саме повернути акції ПрАТ-3 в кількості 16 400 штук на його рахунок у цінних паперах та виплатити йому недоотриманий дохід у вигляді нарахованих на ці акції дивідендів за 2017 рік в розмірі 193 372,40 грн; визнання недійсним та таким, що порушує права позивача договору між Компанією-1 та Компанією-2 про надання Компанії-1 повноваження діяти в якості уповноваженої особи на заявленні публічної безвідкличної вимоги про примусовий викуп в усіх власників акцій ПрАТ-3; визнання недійсним та таким, що порушує права позивача одностороннього правочину, вчиненого Компанією-1, а саме публічної безвідкличної вимоги про (примусове) придбання в усіх власників акцій ПрАТ-3.

Позов мотивований тим, що правочин щодо обов'язкового викупу акцій ПрАТ "Авдіївський коксохімічний завод", вчинений на підставі статті 652 Закону України "Про акціонерні товариства", є неправомірним та здійснений з порушенням вимог законодавства, оскільки відповідачами порушено встановлений зазначеною нормою механізм примусового викупу акцій міноритарних акціонерів – процедури сквіз-аут.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позовних вимог.

Судові рішення мотивовані таким:

- оскільки здійснення ПрАТ-3 обов'язкового викупу акцій відбулося на підставі статей 68, 69 Закону України "Про акціонерні товариства", посилення позивача на порушення вимог статті 66 Закону України "Про акціонерні товариства" є безпідставним, оскільки ці норми регулюють іншу процедуру, яка стосується викупу за рішенням загальних зборів у акціонерів акцій за згодою власників цих акцій, та є відмінною від процедури обов'язкового викупу АТ акцій на вимогу акціонера, що передбачена статтями 68, 69 цього Закону. А отже,

оскільки станом на дату обов'язкового викупу акцій ПрАТ-3 та їх подальшого продажу законодавством не було передбачено строку, протягом якого товариство повинно було продати викуплені товариством акції або анулювати їх, та позивачем не доведено, що продаж викуплених у порядку статті 68 Закону України "Про акціонерні товариства" на підставі договору купівлі-продажу акцій суперечив вимогам чинного на той час законодавства України, твердження позивача про те, що такий договір є нікчемним в силу закону є безпідставними та необґрунтованими;

- посилення позивача на нікчемність договору купівлі-продажу акцій відповідно до вимог частини третьої статті 66 Закону України "Про акціонерні товариства" з підстав продажу викуплених АТ акцій за ціною, меншою за ринкову вартість, є необґрунтованими, оскільки зазначені доводи можуть бути підставою для оспорювання правочину, вимог про що не заявлено, втім не свідчать про його нікчемність;

- щодо вимог про визнання недійсним договору, укладеного між відповідачами, то позивачем, як особою, що не була стороною названого правочину, не доведено порушення його прав та законних інтересів зазначеним договором, що є самостійною підставою для відмови у позові в цій частині;

- вимога позивача про визнання недійсним договору про уповноваження Компанії-1 діяти від імені інших акціонерів, як і вимога про визнання недійсним одностороннього правочину, вчиненого Компанією-1 – публічної безвідкличної вимоги про (примусове) придбання в усіх власників акцій ПрАТ-3, є похідними від вимоги про застосування наслідків нікчемності правочину купівлі-продажу акцій, а тому позовні вимоги в цій частині задоволенню не підлягають;

- несправедливість визначення ціни викупу акцій в процедурі обов'язкового викупу акцій (сквіз-ауту) не була аргументом позивача ні у позовній заяві, ні в заяві про уточнення позовних вимог, як й доводи щодо несправедливого примусового викупу акцій на підставі публічної безвідкличної вимоги про придбання акцій не було зазначено позивачем в якості підстави для визнання недійсним в судовому порядку такої вимоги. Відповідні аргументи не заявлялися також в апеляційній скарзі. Натомість, матеріалами справи підтверджується, що підставою для визнання недійсним в судовому порядку такої вимоги позивачем визначено лише обставини щодо нікчемності договору купівлі-продажу акцій у зв'язку з невідповідністю нормам статті 66 Закону України "Про акціонерні товариства", що було спростовано судами;

- враховуючи предмет позову та його підстави, зважаючи на чинність рішення Наглядової ради, що оформлене протоколом від 04.05.2018 № 211, яким затверджено ринкову вартість 1 (однієї) простої іменної акції у розмірі 13,13 грн, відсутня можливість виходити за межі предмету позову та вирішувати окремий спір щодо відповідності рішення Наглядової ради вимогам законодавства.

Колегія суддів КГС ВС визнала обґрунтованими правові позиції попередніх судових інстанцій, рішення яких залишила без змін.

Розділ VI. Спори, пов'язані з обігом векселів

6.1. Стягнення заборгованості за неоплаченими векселями

Постанова КГС ВС від 04.03.2021 у справі № 910/12540/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95305183>

ТОВ-1 звернулося до господарського суду з позовною заявою до ТОВ-2 про стягнення 125 850 000,00 грн заборгованості за неоплаченими простими векселями.

Рішенням господарського суду у справі позовні вимоги ТОВ-1 задоволено. АТ КБ – скаржник, не погоджуючись із зазначеним рішенням господарського суду, звернувся до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив скасувати рішення господарського суду та ухвалити нове рішення, яким відмовити в задоволенні позовних вимог.

Обґрунтовуючи наявність інтересу АТ КБ, а також впливу рішення суду на обсяг його прав та обов'язків, скаржник вказував про направленість дій позивача на задоволення заявлених вимог у даній справі за рахунок об'єкта нерухомого майна, який вибув із власності АТ КБ та на даний час належить відповідачеві – ТОВ-2. Скаржник вважав, що у разі задоволення ВС касаційної скарги АТ КБ в іншій справі № 910/15803/19 за позовом ТОВ-3 до АТ КБ та ТОВ-4 про визнання договору іпотеки недійсним, яка розглядається у ВС, АТ КБ отримає можливість здійснити повернення зазначеного об'єкта нерухомого майна у свою власність.

Ухвалою апеляційного господарського суду закрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою АТ КБ на рішення господарського суду. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що назване судове рішення не вирішує питання про права, інтереси та (або) обов'язки АТ КБ, не створює для скаржника жодних прав та/чи обов'язків та не зачіпає їх. Апеляційний господарський суд наголосив на тому, що предметом позову у даній справі є виключно грошова вимога, що виникла внаслідок невиконання відповідачем свого обов'язку з погашення боргових цінних паперів (простих векселів), які були придбані позивачем за договором купівлі-продажу цінних паперів, укладеним з ТОВ-5.

КГС ВС визнав ухвалу апеляційної інстанції обґрунтованою, оскільки на момент ухвалення оскаржуваного рішення суду першої інстанції АТ КБ не було учасником правовідносин, що склалися між ТОВ-1 (як векселедавцем та боржником), ТОВ-1 (як набувачем права вимоги за придбаними несплаченими векселями) та ТОВ-5 (як особою, що здійснила відчуження боргових цінних паперів у спосіб, визначений чинним законодавством). Крім того, АТ КБ не є кредитором, боржником та/або пов'язаною особою з учасниками даної справи у межах спірних правовідносин, з матеріалів справи не вбачається, що на користь АТ КБ передавались чи відчужувались права на спірні векселі, емітентом та боржником

за якими є ТОВ-2. Виплата, так само як і невиплата грошових коштів за спірними векселями не впливає на обсяг прав, інтересів та (або) обов'язків АТ КБ в силу відсутності його зв'язку з векселедавцем, векселедержателем та спірними цінними паперами.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 02.03.2021 у справі № 910/13150/19, від 13.04.2021 у справі № 910/6671/20, від 08.06.2021 у справі № 910/2863/19.

Розділ VII. Облігації

7.1. Щодо сплати відсоткового доходу за облігаціями

Постанова КГС ВС від 11.02.2021 у справі № 910/1592/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94904443>

Державна іпотечна установа звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ про визнання припиненим зобов'язання Державної іпотечної установи перед ПАТ щодо сплати відсоткового доходу за дванадцятий відсотковий період за облігаціями серій "В3", "С3" згідно з Проспектом емісії облігацій серії "Z2", "A3", "B3", "C3", "D3" Державної іпотечної установи 2013 року. В обґрунтування позовних вимог позивач посилався на порушення відповідачем права Державної іпотечної установи на припинення зобов'язання у порядку, встановленому частиною першою статті 601 ЦК України та пунктом 8 частини другої статті 46 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено частково. Визнано припиненим зобов'язання Державної іпотечної установи перед ПАТ щодо сплати частини відсоткового доходу за дванадцятий відсотковий період в розмірі 15 328 899,64 грн за облігаціями серій "В3", "С3" згідно з Проспектом емісії облігацій серії "Z2", "A3", "B3", "C3", "D3" Державної іпотечної установи 2013 року. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

Рішення судів попередніх інстанцій обґрунтовані тим, що оскільки станом на дату завершення періоду виплати відсоткового доходу за дванадцятий період у власності ПАТ залишилося іменних відсоткових облігацій підприємства серії "В3" (UA4000178446) в кількості 536 та "С3" в кількості 2700, наявними є підстави для вирішення питання щодо припинення зобов'язання Державної іпотечної установи перед ПАТ щодо сплати частини відсоткового доходу за дванадцятий відсотковий період в розмірі 15 328 899,64 грн, що розрахований саме за належними відповідачу на праві власності станом на 24.12.2019 облігаціями серій "В3", "С3" згідно з Проспектом емісії облігацій серії "Z2", "A3", "B3", "C3", "D3" Державної іпотечної установи 2013 року.

КГС ВС зазначив, що оскільки до НБУ перейшло право власності на 9 464 облігацій Державної іпотечної установи (серія В3) з міжнародним ідентифікаційним номером UA4000178446, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що станом на 24.12.2019 у Державної іпотечної установи виникло грошове зобов'язання не перед ПАТ з виплати відсоткового доходу за дванадцятий відсотковий період облігаціями серії "В3" та "С3" на суму 44 830 873, 36 грн, а перед НБУ.

7.2. Визнання припиненим зобов'язання щодо сплати відсоткового доходу за облігаціями відповідно до статті 601 ЦК України та статті 46 Закону України "Про гарантування вкладів фізичних осіб", у редакції, чинній на дату вчинення одностороннього правочину (відступ від правового висновку ВС)

Постанова КГС ВС від 01.11.2021 у справ № 910/10245/19

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100775662>

31.07.2019 Державна іпотечна установа (далі – Установа) звернулася до господарського суду з позовом до ПАТ (далі – Банк), в якому просила визнати припиненим зобов'язання Установи перед Банком щодо сплати відсоткового доходу за одинадцятий відсотковий період за облігаціями серій "ВЗ", "СЗ" згідно з проспектом емісії облігацій серії "Z2", "A3", "B3", "C3", "D3" Державної іпотечної установи 2013 року. Позов мотивовано тим, що Установа звернулася до Банку із заявою про зарахування зустрічних вимог від 25.06.2019 на підставі статті 601, частини 4¹ статті 602 ЦК України, пункту 8 частини другої статті 46 Закону України "Про гарантування вкладів фізичних осіб" від 23.02.2012 № 4452–VI (далі – Закон про гарантування вкладів, в редакції чинній на момент виникнення спірних правовідносин). Проте Банк повідомив про відсутність правових підстав для задоволення заяви позивача щодо зарахування зустрічних однорідних вимог на суму 60 159 773,00 грн.

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю. Судові рішення мотивовані наявністю умов, за яких можливе зарахування зустрічних однорідних вимог у зобов'язаннях, стороною яких є банк, щодо якого запроваджено процедуру тимчасової адміністрації чи ліквідації, відповідно до пункту 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів, оскільки умови договору банківського рахунку надають можливість договірному списання коштів з рахунку (вимоги на суму 3 332 921 190,01 грн акцептовані та включені до реєстру), грошові кошти спрямовувалися на погашення зобов'язань позивача за емітованими ним борговими цінними паперами, на дату початку процедури виведення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб відповідача з ринку кошти перебували на поточному рахунку позивача, позивач не є особою, пов'язаною з відповідачем.

Аргументи Банку щодо скасування судового рішення з підстав застосування норм Закону щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності, суд апеляційної інстанції відхилив, оскільки суд першої інстанції керувався чинним на момент виникнення спірних правовідносин законодавством, односторонній правочин до суду не оскаржувався, і на момент його вчинення названі норми Закону не існували.

КГС ВС постановою від 19.11.2020 постанову суду апеляційної інстанції скасував, а справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Передаючи справу на новий розгляд, ВС зазначив, що суд апеляційної інстанції, керуючись положеннями пункту 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів, у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин та ухвалення рішення місцевим господарським судом, не врахував, що 23.05.2020 набрав чинності Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності" від 13.05.2020 № 590-IX (далі – Закон щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності), яким виключено абзаци десятий – тринадцятий частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів (тобто випадки, на які не поширювалась заборона на здійснення зарахування зустрічних однорідних вимог у зобов'язаннях, стороною яких є неплатоспроможний банк).

За результатами нового розгляду справи апеляційний господарський суд ухвалив постанову від 23.03.2021, якою рішення суду першої інстанції залишив без змін. Суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції, що відповідно до статті 601 ЦК України та пункту 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів, в редакції, чинній на дату вчинення одностороннього правочину, зобов'язання позивача перед відповідачем щодо сплати відсоткового доходу за одинадцятий відсотковий період за облігаціями серій "ВЗ", "СЗ" припинилися зарахуванням.

Крім цього, суд апеляційної інстанції зауважив, що правовідносини сторін щодо зарахування між позивачем та відповідачем зустрічних однорідних вимог за облігаціями серій "ВЗ", "СЗ" згідно з Проспектом емісії вже були предметом судового розгляду у справах №№ 910/4413/17, 910/1340/18, 910/12608/17, 910/1413/17, 910/10418/18, 910/1234/19. Судовими рішеннями у цих справах встановлена правомірність такого зарахування.

Касаційна скарга у справі розглядалася ВС у складі суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС (далі – Судова Палата).

Судова Палата дійшла висновку, що та обставина, що емітовані Установою облігації є предметом застави за договором з НБУ, не є перешкодою для здійснення зарахування зустрічних вимог, зокрема, щодо виплати відсоткового доходу за відповідний період за облігаціями відповідно до статті 601 ЦК України та пункту 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів, у редакції, чинній на дату вчинення одностороннього правочину. У зв'язку з цим, Судова Палата відступила від висновку ВС, викладеного у постанові від 01.12.2020 у справі № 910/683/19, щодо застосування частини третьої статті 52 Закону про гарантування вкладів у подібних правовідносинах та залишила судові рішення попередніх інстанцій без змін.

Висновок Судової Палати щодо застосування норм права

Норма пункту 5 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності не містить вказівку

щодо зворотної (ретроактивної) дії положень цього Закону до правовідносин, що виникли відповідно до пункту 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів, у редакції, чинній згідно із Законом України від 16.07. 2015 N 629-VIII. Цю норму в аспекті порушених питань слід розуміти так, що відповідне правило стосується прямо обумовлених у Законі процесуальних особливостей вирішення, розгляду або перегляду судових справ, і не стосується спорів щодо зарахування зустрічних вимог, що вже мало місце шляхом вчинення одностороннього правочину на момент набрання чинності цим Законом.

Згідно зі статтею 54 Закону України "Про заставу", частиною третьою статті 52 Закону про гарантування вкладів заставодержатель облігацій має першочергове право на задоволення своїх вимог за рахунок належних до виплати відсотків за облігаціями лише у разі, якщо відсотковий дохід є предметом застави, про що прямо обумовлено у договорі. У законі відсутня пряма заборона щодо здійснення зарахування зустрічних однорідних вимог щодо зобов'язання з виплати відсоткового доходу за облігаціями, що є предметом застави, за наявності умов, визначених у пункті 8 частини другої статті 46 Закону про гарантування вкладів. Заставодержатель облігацій не може посилається на порушення своїх прав, якщо відсотковий дохід за облігаціями не є предметом договору застави.

Підготовлено Судовою палатою для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду та Управлінням забезпечення роботи судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів секретаріату КГС ВС – стор.71

Застереження: видання містить короткий огляд окремих судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої у судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у ЄДРСР

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua